

Rok 1848. Slunečná hodina dopolední. Bylo ticho, že slyšels bzučení mouchy, že sebemenší pohyb nesl se již jizbou celou a dýchání prsou se odlišovalo jako cvakání hodin.

A přece tu v gymnasijsní jizbě byla teď katedra prázdná a sedělo zde přes šedesáte hochů v stáří 13 až 16 let, o jichž bujnosti věru po celé Malé Straně nebylo pochyby! Praví se, že „chce-li mluvit duch, vysloví se tichem“, — a možno, ba jisto, že zde leckterý ten „mladý duch“ vyslovoval tím vnuceným mu tichem zcela pořádnou nenávisť svou a celou řadu nadávek, ale nahlas nesměl. Bylať se veliká výprasková exekuce odbyla tak as čtvrthodinku předtím a při nejmenším pohnutí hrozila exekuce nová. Čtyři samozvaní exekutoři stáli na místech svých, obráceni zády ke školní tabuli a dávali pozor. Byli to Eman Chocho-loušek (bratr romanopiscův, nyní inženýr), mrtvý teď už Tollmann, rovněž mrtvý Hartmann, a pak moje osůbka rvavá.

Vždyť měla být teď první, ta nejprvnější naše hodina česká! Prsa nám poskakovala, ruce se chvěly, tepny litaly — tak svátečního okamžiku nebylo ještě v celém tom krátkém živobyті našem! Nu a tu se přece nemohlo trpět, aby snad — —

Vtom se ozvaly zrovna přede dveřmi hlasy. Dveře se otevřely dovnitř, na okamžik jsme spatřili od kliky ven zase do chodby coufající ruku v bělostné rukavičce a černém rukávě — ruka zmizela a místo ní objevil se starý náš prefekt. Celá škola povstala se šramotem vojensky úsečným, jako když setnina jediným tempem do svých ručnic udeří. A za prefektem vstoupil mladý svěží muž, v černém oděvu salónním.

Prefekt Janda sňal malou černou čepičku s lysiny své, což nebývalo jeho zvykem; učinil to ovšem, aby vzdal poctu nové učební síle. Vystoupil na katedru a mladý muž pevným krokem za ním.

„Zde pan suplent, pan dr. Květ, bude vás laskavě vyučovat česťině,“ pravil prefekt po německu; „buďte hodni, nebo —“ Uklonil se doktoru Květovi, přiklopil si čepičku a odešel.

Bodejt — my neznáme toho hezkého mladého muže zde, ne?! Cožpak jsme v tmavohnědých, červeně a bíle přemovaných čapkách svých neběhali po ulici za každým dellurionem a centurionem a nesalutovali jim? A nebyl tento hezounký muž — hezký byl věru! — centurionem kohorty humanistické? Nemůsili jsme do malostranského gymnasia chodit průjezdem škply normální, a nebyla v tom průjezdě nade dveřmi tabulka s nápisem „Inspektor“, a nebyl tím inspektorem starý, ušnupaný Květ, otec tohohle hezkého Květa? Týž starý Květ, který s námi v normálce „opakoval čtení a krasopis“, — chudáček? To jsme arci nevěděli, že syn jeho je doktorem, ba že je tak náramně učeným, že nás dovede až učít i česky!

Jediný pohled z jeho dobráckých očí, a měl nás. Hlavně mne. Když jsem později četl jeho básně „Slzy“ a našel jsem tam místo:

*Touha má ve výši bloudí,
svět ji více nebaví!
Nuže! — zboř ho svou bolestí,
duch si jiný vystaví. —*

věřil jsem mu z plné duše; vždyť byl v mých očích titánem. A když jsem tamže četl:

*Vždyť já na té celé zemi
krom té, děvo, nic nemám!*

byl bych se uplakal a všechny ženské ztlouk.

Jak nezvykle vypadal tenhle Květ. Zcela jinak než například starý, tlustý Svoboda-Navarovský, jehož latinské

překlady jsme musili při mši zpívat a jemuž věčně kapička vandrovala od nosu k ústům. Nebo tlustý, starý Mühlwenzel, jenž nás tituloval „Mamutknochen“. Nebo kousavý prefekt. Květ nám připadal jako nějaký bůh. My Čecháčkové se dívali na něho i na sebe, přikyvovali si úsměvně — měli jsme ústa pootevřená a dolejší ret se nám radostí třásl.

Květ kývnul a usedli jsme. „Budeme se spolu obíratí tedy s krásným jazykem českým. Nemáme pro dnešek žádné pomůcky po ruce — do příští hodiny přinesete si již z Hessoва skladu po malé čítance.“ (Uvedl titul.) „Pro dnes napíšeme sobě na tabuli některé věty.“ — První to česká slova, jež jsme zaslechli z katedry.

Svléknul bílé rukavice a vzal křídu. Zas ji položil, díval se na své prsty, jako by si nechtěl znešvarit hebkou ruku svou, a pak se zeptal: „Nechce nikdo nějakou větu na tabuli napsat?“

Zraky všech spočívaly na mně, cítil jsem to. Vyšel jsem tedy ze škamny.

„Tedy napište nějakou větu českou — jakoukoli!“

Rozpaky! Tak jsem to nemyslíl! Byl jsem se domníval, že pan doktor mně zadiktuje. Přešlapoval jsem a nevěděl jsem, co honem činit. Zrak můj bloudil po stěnách, až instinktivně sklouzl k příteli Tollmannovi. A Tollmann hledí na mne a máchne sevřenou pěstí do vzduchu, jako by někoho praštil. Myslíl jsem si, že mu rozumím.

Vzal jsem křídu — zaskřípalo to — a už stálo na tabuli: „Hrom a peklo, marné vaše proti...“

„Ne, to přece ne!“ zvolal Květ, „něco jiného!“

Ale co! Dívám se zase na Tollmanna. A ten znovu jen pěstí do vzduchu. Aha! — takhle děláme vždycky, když zpíváme tu svou píseň „Český lev má ocasy dva“ — melodie z polky od Procházky, text od Tollmanna.

„Mohu napsat: Český lev má ocasy dva...?“

„Ne, to také ne,“ usmál se Květ. „Víte co, zůstaneme při oné písni. Napište Jazyka dar svěřil nám bůh! —“

„Tak dobře! Usedněte zase!“

A teď začal vykládati o jazyku českém — krásném jazyku

slavného národa. O výhodách mateřštiny vůbec. O bohatosti češtiny zvlášť.

Bylo nám, jako bychom se houpali na zlatých oblacích. —
Hodina skončena a Květ odešel.

„Vypadal, jako když jde do bálu,“ podotknul Němčík jeden.

Zcela nevinná slova, zajisté. Ale copak nám byl tenkrát bál! My slýchali jen o bálech na „Závěrce“ a v „Širokém dvoře“ a tam tehdy chodili opilci a pokaždé se prali.

Tedy pohlavek! A pračka. Nesmírná pračka. Čela se modrala a z nosů tekla krev.

„Poslouchej, jinak to nepůjde — my je budeme musít mlít den co den!“ pravil pak Tollmann ke mně na cestě a hleděl si černé své kadeře vměstnat pod fez. Tollmann z nás jediný těšil se červenému fezu.

Podívali jsme se na sebe a zdvihli oba němě prsty k nebi.

A věru, že jsme němé své přísaze dostáli poctivě! Na malostranském gymnasiu musili rozdělit vyučování na dvě skupiny: na českou a německou. Ne tak z pedagogických příčin, jako spíše kvůli rvavosti nás vlastenců ze syntaxe a z gramatiky.

Zrovna jako teď se musilo rozdělit pražské studium universitní. Jenže ne kvůli rvavosti studentů českých.

Hloupá historka, neobsažna a já se za ni stydím. Když mně ale napadají jen samé „vzpomínky“ ještě horší, ne lepší!

Ovšem jsme my drobní osmačtyřicátníci od oné doby tuze zmoudřeli, náramně zestárli a teď už se nepereme.

Tak celé studentstvo české od oněch dob náramně zmoudřelo. Má snahy jen vážné a zakládá spolky vědecké a veskrz opravdové. Ty spolky mají své stanovy, c. k. úřady v dobrotě schválené, a každý spolek má předsedu, místopředsedu a jednatele. Noviny to chválí a uvádějí hodně často jména předsedy, místopředsedy a jednatele. Neboť kdyby jich noviny nejmenovaly, zajisté že by to předsedu, místopředsedu a jednatele bolelo.

Ani mně nenapadne, abych to neschvaloval taky. Vždyť bych byl jediný; pravý siroteček.

Je to zrovna tak, jak to je. Studentstvo každé země má zvláštní zvyky své.

Český student má svůj vědecký spolek, polský svůj literární kruh, ruský svou občasnou vzpouru, italský své tajuplné spiknutí, španělský svou kytaru, francouzský svou grizetu a německý svůj džbán a ocelový svůj špadón. Kterýžto špadón dá mu sebedůvěru a neústupnost pro život celý.

Neříkám, cože je ze všeho toho nejlepší. Ale bojím se, kdyby naši studenti měli pořádný spolek šermířský, že by se mi spolek ten ze všech spolků líbil nejlíp.

HLASY Z VYSOKÝCH ŠKOL dne 5. února 1883

△ V Praze 17. února

Obdrželi jsme dnes následující přepis:

Milí kolegové!

Prosím, dejte tento můj fejeton jistě, a sice najisto hned dnes! Přinesli jste zprávu mezi lokálkami, že přesrok bude odbýván také ples českých žurnalistů. Náramná neopatrnost! Nechci vás poučovat, ale takové věci mají přece zůstat redakčním tajemstvím až do okamžiku nejposlednějšího! Jakpak jestli nás některý jiný list pražský předejde teď referátem o tom plese? Trnete, běží vám mráz po zádech! — No — nebojte se. Toho bohdá nebude, aby někdo Národních listů překonal! Zde ten referát máte. Vrhli jsem se do vln budoucnosti a vynesl jej na povrch.

Učinil jsem jen svou povinnost. Neděkujte se mi, nestojí to věru za to.

Váš vzorný

J. N.

*** *Ples českých žurnalistů dne 17. února 1884* —

Excelentní, excesivní, exemplární, exemptní, expresivní, exkvizitní, extrémní, extravagantní!

Náramné, ukrutné, obrovité, zdrcující!

Avšak nepředbíhejme!

„Co toto píšeme“ — ale začneme raději od konce!

Tedy: Dlouho a dlouho před hodinou pro počátek plesu ustanovenou sjížděly se na Žofíně šesti-, čtyř- a dvou-spréžní ekypáže, jakož i přímo nesčetné množství pražských, vídeňských a pešských fiakrů. Povozy tyto cizí objednal Spolek českých žurnalistů extra k včerejšímu dni, byly by fiakry pražské ovšem nestačily. Transmise z tiskárny Národních listů na Žofín vedená samočinně otvírala vozy a vyhazovala hosty do předsíně, kdež z nich řada novinář-

ských roznášečů a skladaček co nejušlužněji a s bleskovou rychlostí strhala oděv svrchní. Pak je s onou hbitostí a elegancí, která jmenovaným těm sluhům časopisův bývá jakoby vrozena, házeli ihned ku vchodu sálu a do rukou pánů výborů. Zde čekalo na slíčné tanečnice již první překvapení krásné: skvostné a přitom něžné taneční pořádky ve formě malých kašen, v nichž se máčí papír pro tisk.

Oba sály skvěly se krásou báječnou. Byly s dojemnou jednoduchostí dekorovány novinářskou makulaturou, velký sál listy ranními, malý v Praze vycházejícími večerníčky. Ve velkém sále zářilo dvanáct elektrických sluncí tak intenzívně, že když vzal tanečník tanečnici kolem pasu, bylo vidět i nejmenší chybu tiskovou. V malém sále obstarávalo tutéž službu dvanáct elektrických měsíčků. Mezi velkým a malým sálem skrývala se v stinném bosketu laškovně socha pana státního návladního.

Za čtvrt hodiny byly oba sály jak by je nabil. Honem se musela zavěsit po celé jich šířce a délce prkenná palanda, opatrným výborem k tomu účeli již připravená. Za další čtvrt hodinu pak palanda druhá, za hodinu zas třetí, takže se tančilo pak ve čtyřech patrech nad sebou. Ačkoli plesový výbor co nejpřísněji si byl počíнал a lístky vydával jen na řádně prokázaný křestní list, šlechtický diplom atd., ačkoli také cenu lístku určil na 250 zl, přece takový nával! Ažiotáže s lístky byla za posledních dnů nesmírná! Platily se ceny báječné. Neapolský Rothschild například musel dát 12 000 zlatých. K neuvěření!

Ples zahájen polonézou, jaké arci ještě nebylo, co svět světem stojí. První tři páry byly: kolega Nedoma s H. M. anglickou královnou, kolega Barák s dceruškou presidenta severoamerické republiky, kolega Turnovský s bývalou francouzskou císařovnou Eugeníí. Pak hned přišel Bismarck, za ním nynější císař francouzský (dřívější princ Plon-Plon), dále král Cetewayo, sultán Rum Wehok, Victor Hugo, Gounod, Moltke, Sardou, Dumas atd. atd.

Na galerii pro diváky určené pozorovali jsme hraběte Chamborda, Menottiho Garibaldi, knížete Kropotkina, Grévyho, Edisona, Mark Twaina, Carducciho, Tamberlíka,

Bret Harta, Rossiho atd. Kropotkin pořád vystřeloval nějaké patrony, Tamberlík bral vysoké C, Mark Twain dělal vtipy, až se za břicho popadali, Rossi hrál Othella, scénu, kdy Jagovou hlavou o zem tluče, — zkrátka boží dopuštění, rámus, že někdy nebylo hudbu slyšet. Policejní komisař tam musil dvakrát nahoru na ně. Výtržnost ostatně jediná — takto se chovalo obecenstvo ještě dosti ctnostně.

Dole mezitím za zvuků výtečné kapely, kterouž osobně z Ruska přivezl a dnes sám řídil slavný Rubinstein, vesele se tančilo dál. Když Emil Zola komandoval šestou túru kadrily, když hrabě Andrassy tančil sólo čardáš, rozjařovalo se obecenstvo víc a víc. Nejmocnější dojem ale byl, když Δ fejetonista Národních listů tančil s velkokněžnou Eudoxií Pavlovnou Petrovnou velký mazur. Velkokněžna nad tím vyznamenáním radostí zářila. Skoro každý to chudince přál.

Ano, taková společnost byla v bále, jejíž pořádali „jenom žurnalisté“! Lidé, kteří dle běžné fráze „minuli se s povoláním svým“ a stali se — milionáři duchem. Pouzí „proletáři“ — kteří se stali „šestou velmocí“, již se koří svět. Co tu bylo řádů, démantů, lesku! Nemůžem v tom směru všechno zevrub udat, neboť „co toto píšeme“, není vrchní odhadce pražské zastavárny, výborem pro ten ples získaný, se svou adicí ještě hotov. (Pouhé boty lorda Dudleye ocenil např. 22 $\frac{1}{2}$ miliónů; „to na ně dáme u nás od fleku,“ pravil.) Lze jen říci: krása, *nesmírná* krása! Když se člověk na to podíval, zrovna facku to člověku dalo!

Nanejvýš že bychom z přečetných jednotlivostí zde snad hned uvedli, že poměrně největší furore učinil prezident guatemalské republiky se svou mladistvou chotí. Objevilí se v kroji tamějších domorodců. Úsudek všeobecný zněl, že krojem tím krása lidského vzrůstu a luzné jednotlivosti těla vynikají vskutku co nejprospěšněji. President a presidentka byli totiž nazí.

Zábava — ty můj bože, co říci o *téhle* zábavě! Zrovna ve vzduchu to viselo. Potřebovals odevřít ústa a už jsi měl na jazyku plno vtipů. Mluvilo se jenom německy, z úcty k přítomnému p. doktoru Riegroví. Byl tím jemným ohledem patrně dojat. Uznávalo se vděčně, že nejen v nynější

otázce universitní ujal se němčiny, nýbrž že už před dvaceti lety, sotvaže bylo české divadlo z podruží německého vybaveno, jakožto intendant svolil, aby se v tom divadle českém ihned zase zpívalo německy. Bohužel bylo naše obecenstvo tenkrát ještě takové, že němčinu z českého divadla vypískalo. Kde jsme mohli dnes už být!

Střediskem veškeré pozornosti byli ovšem žurnalisté čeští. K těm se tlačilo všechno. Bismarck se neustále dotíral k našim článkářům a vyzvídal na nich — protivný člověk! Sardou, Dumas, Augier obtěžovali sterými otázkami divadelní naše referenty. Redaktoři lokální části byli napořád obklopeni kopou samovrahů, kteří si hodlají letos vzít život a proto do zásoby diktovali své životopisy. Nejneodbytnější byla malá hezká jedna brunetka, která hodlá z vyšehradské skály skočit dolů, a mladý kupčik, který se hodlá pak pro ni zastřelit. „Pisatel těchto řádků“ zkusil zas nesmírně od holek. Rozneslo se, že on píše o bále referát, a každá chtěla, aby řekl, že ona byla nejhezčí. Slibovaly pánbůhví co všechno. Pak od diplomatů. Celá smečka jich se dotěrně nabízela, že ponесou rukopis do tiskárny. Ale „pisatel těchto řádků“ úmysl jich prohlíd!

Obecenstvo se rozpalovalo víc a víc. Výborem najatí lékaři, kteří chodili po sále s teploměrem v ruce a měřili vnitřní teplotu každého jednotlivce, konstatovali až 38° Celsia. Výše povážlivá! Ale ještě měla vystoupit o něco, když mezi tisíci a tisíci došlých telegramů objevil se také telegram z Vatikánu. Svátý otec se děkoval za vzácnou pozornost plesového výboru, který byl pro tuto noc dal zřídít telefonní spojení mezi Žofínem a Vatikánem, prosil žertovně, aby dali teď zahrát sousedskou, že prý by se „také rád otočil“, a poslal pak všem pozdrav a požeňání.

Byl už nejvyšší čas, aby se šlo k večeři. Nad jídelnou skvěl se nápis: „Pracuj každý s chutí (úsilovnou)“, kterýžto citát svou vhodností a zároveň novostí vzbudil všeobecný obdiv. Kuchyně tuze uspokojovala, bylť jí výbor podržel v režii vlastní. Hlavním jídlem byly kachny. Kdo se vykázal celoročním abonentním lístkem některého českého časopisu, dostal k tomu zdarma redakčního zelí.

Mezi večerí odbyly se dvě důležité věci. Předně velká loterie ve prospěch penzijního fondu českých žurnalistů, o kteréž senzační události jednaly časopisy celého světa už po nějakého čtvrt roku. Jak známo, byly předmětem loterie hezké dívky. Kdo vyhrál, mohl zůstat svobodným; kdo prohrál, obdržel na jeho číslo připadající dívku, s kterou se musil zasnoubit ihned. Dlouho nevěděl loterní výbor, dovede-li sehnat potřebný počet proher. Ale musí se říci, že i mnohé takové rodiny, o jichž vlastenectví se posud pochybovalo, věnovaly dcerky své co nejobetovněji.

Pak se odbýval kongres dam. Použito nevidané posud příležitosti, že se tu sešla dámská inteligence celého světa, a porokováno o nalehavé již otázce: mají-li ženské nosit tedy „spodničku dvoudílnou“ (divided skirt) a tím se přiblížit mužskému kroji. Za generálního řečníka zvolen bohužel anglický ministr Gladstone. Pán ten může být snad dobrým politikem, ale přírodopiscem *není!* Hned na počátku tvrdil, že prý ženské mají vlastně také dvě nohy, skoro tak jako mužští! Dámy významně mlčely. Mužští ale se nemsyслу tomu hlasitě smáli a odešli s pískotem. Otázka kalhot není vyřízena.

A pak se tedy zase tančilo, tuze tančilo. „Co toto píšeme“, je už skoro ráno a pořád se ještě tančí. Bálovníci nechtějí odejít, dokud prý nevyjdou ranní listy; vyprosili si, že se jim dovolí, aby je roznesli po abonentech. Počihá-li si tedy abonent za dveřmi, může někoho vidět.

△ V Praze 24. února

Přiznám se, byl jsem trochu rozmrzen na český národ; najednou se mně, vlastenci, už nelíbil, jak se líbival. Nejsem snad vlastencem přemrštěným, ó ne! Snad vás to překvapí, ale já například našim politikům nepřikládám ani té nejmenší ceny — na mou čest ne! Já o naší národní statečnosti mám poněti dosti mizerné. Já ani sama sebe nemám za spásitele českého národa, a to vás nejspíš překvapí už zas.

Ale ledacos se mně líbí na českém národě přec. Předně jeho jazyk. A v tom jazyku některé fráze obrovité síly. Kdykoli jsem například slyšel pronést: „Ani v botě nemám vodu rád, jakžpak teprve v žaludku!“, byl jsem pokaždé u vytržení. Jak se tu pojí významný žert s hlukou pravdou, trefné slovo s důležitou věcí, jasná myšlenka s formou přímo průzračnou! Ano: jazyk takto řízný je jazykem budoucnosti, lid, který oplývá mudroslovím tak, tak krásným, je povolán k věcem ještě velkým!

A probírám se tyto dny stoletím sedmnáctým — náhodou německým stoletím sedmnáctým —, a najdu u Johanna Burcharda Mencke verše:

*Ich lasse nicht gar gern das Wasser in die Schuhn,
geschweige denn in Leib —*

Jako by hrom byl do mne vjel — eh co hrom! — hrom je cukrlátko naproti tomu! Byl jsem zničen, podetnut ve své národní pýše — snad si někdo všiml, jak jsem po tři dny chodil s hlavou sklopenou.

A snad mne někdo viděl zas včera a dnes — rovný jako šňůra, pyšný, zářivý — he? Pochopitelně: vynálezce viksu, leštidla na boty, je nalezen! Jmenoval se Urban, byl švec z Budějovic, rozumí se Čech. Musil být Čech, vždyť se

choval ten švec zrovna tak jako naši nynější čeští profesori universitní: vydal o své věci spis německý! Ano, Čech — lefte, tepny, vlňte se, prsa, — ústa, jásejte, pějte!

Urban se jmenoval, švec byl, žil na sklonku minulého věku — více téměř o něm nevíme. Měl předchůdce, jichž činnost pátrává, po staletých snad zkouškách, jeho, našeho Urbana, přivedla na vynález tak skvělý? Zdá se. Žádná myšlenka velká nedozrála najednou, každý vynálezce je synem doby své. A tolik je jisto, že to byla velká doba, která lidstvu darovala leštadlo na boty! Narodil se Urban tak asi současně s filosofem Kantem. Když Lavater na lidských hlavách, konal Urban své studie na lidských nohách. Když ve Francii vynalezena Velká revoluce, vynalezen v Čechách viks. Pak teprv přišel Napoleon I.

Ano, teprv po Urbanovi přišli Puškin, Moore a Byron. My sice nevíme, proč přišli teprve po něm, ale faktum je to. A teprv po něm začali Puchmýr a Hněvkovský české verše skládat, začal Dobrovský jazyk český sestavovat, hodlali se naroditi Klicpera, Turinský a jiní. Urban byl nejen první, on byl také největší Čech celé pohusitské doby. Jeho vynález, jeho viks je nejjasnější politickou pravdou, je nejpoctivějším pokynem, jaký nám kdy dán. On nám zřejmě praví: zdola nahoru se vyvinuj, národe český; dbej vlastního lidu, vrstev nejnižších, a zaleskneš se světem. Pány kopni.

Tolik je jisto, že švec Urban dodal českému národu více lesku než celá naše nynější delegace na říšské radě!

Co as přivedlo oslavence k tomu, aby vynalezl leštadlo na boty!?! Láska, zajisté jen láska! Ta láska, která je matkou vynálezů všech, matkou všeho umění krásného. Která učila první děvku kreslit dle stínu milencův obraz na stěnu. Která Pygmalióna přivedla k tomu, aby do mramoru vdechł žhoucí duši, nebo jak to bylo. U našeho Urbana to byla ovšem láska k vlasti. Jak často asi kráčel on, Budějovičan, v smutku po břehu Vltavy, v roztoužení po březích Malče, s hlavou svěšenou, s okem upřeným na botu! Snad skanula mu kdysi ze zaníceného oka náhle slza, snad se zaleskla na botě té — — ejhle — —!

Viks a poezie! Obé je jako zlato: malý drobet stačí, aby se

zalesklo kolem vše. Obé mluví k člověku za rána, v době červánků, nejvroucněji. Obému rozumí lidstvo po celé zeměkouli stejně.

Dnes — copak dnes už! Dnes už je viks něco zcela obyčejného, něco, co lze koupit. U Biningra na Betlémském náměstí* dostane toho člověk dvě škatulky za tři nové. Ale ještě před čtyřiceti lety, když každá domácnost si vařila viks svůj sama! Když otec rodiny se na ten děj připravoval jako dnes ještě venkovská hospodyně na pečení chleba. Když v určitý den nakoupil vitriolu, pálené moučky z kostí, kousek cukru a kapičku vína. Když s tím šel pod širé nebe ven na dvůr, my děti usedly na bobky kolem a po celém domě sousedé rychle pozavírali okna, kvůli smradu. Ano, tenkrát v tom byla poezie!

Tenkrát měl každý, komu se říkalo „pán“, dvanáct párů bot a ty se musily vesměs přešetřit den co den. Tenkrát spěchali ulicemi časně zrána hbití cidíčové bot, v zelených fracích, s lahví tekutého leštidla v ruce, s kartáči v modrý šátek svázanými, s rákoskou v botě. Chodili po příznivých jim rodinách, klepali šaty, cítili boty a v „lepších domech“ napráskali popřípadě i dorostlejší synům, s kterými se pan otec nechtěl sám už dít. Ach ty krásné časy! Věřu že jich vzpomínám zcela nezištně, bez nejmenší sobeckosti! Vždyť jsem já ani nebyl z „lepšího domu“.

Nu — dobrý Urban za to nemůže, že délkou času také jeho viksu ubylo poezie. Naší všeobecné vážnosti a nějakému monumentu přece neujde. Ale nejsem pro velký pomník, to ne — už vypadá ta nebohá země česká samými pomníky jako ježek a český národ přece pořád ještě nemá nic! Jsem jen pro monumentální pamětní desku — „Zde žil, myslil a působil švec Urban, vynálezce leštidla na boty.“ Člověk jde městem, dívá se po oknech, kde je jaká hezká holka, čte přitom — aby holky jako neutekly — pamětní tabulky, a rozmnožuje takto svoje topografické vědomosti, bystří svou krasochuť a sílí na vznešeném příkladu velkých mužů mysl svou vlastní — všechno zároveň.

* Reklama nezaplacená.

To bude zase pak slavností „urbanovských“ po celých Čechách! Je sice pravda, jak jsem již řekl, my pořád něco a někoho slavíme a pořád nemáme nic. Ale z těch slavností má alespoň naše mužská mládež něco. Po celý rok nedostanou se naši mladíci nikam „do domu“, nejsou zváni do žádných společností, nenabývají o nějakém společenském životě českém ani poněti — když se chtějí trochu jinak pobavit než hospodsky a kavárnický, musí si věru něco zaranžovat sami! Kde se má náš mladík například jinde naučit přiblížit se děvčeti, oslovit je, bavit se s ním? A přece to není maličkost. „Snáze jest napadnout sám a sám celou tlupu ozbrojených Arabů než oslovit děvče hezké,“ učí praktický Francouz.

A propos — zdalipak jste si všimli toho nového pronásledování děvčat? Četli jste, že litoměřický biskup p. Schöbel zapovídá pánům farářům mít mladé hospodyně? Odvážné podniknutí! Mně sice do toho nic není, na mé slovo se nic nedá — ale kdybych směl slůvko promluvit, radil bych zcela upřímně, aby pan biskup pánům farářům na ty mladé hospodyně nesahal!

Nebývá to vždycky spojeno se žádoucím výsledkem. Kdysi jezdil — není tomu ani tak příliš dávno — jistý duchovní hodnostář po farách ve východních Čechách; konal inspekci. A přišel kamsi a viděl u pana faráře osmnáctiletou hospodyňku, tak hezkou, že z ní sám nemohl ani oči spustit. Přece ale chtěl něco říci a opatrná řeč se zapředla následovně:

„Krásná ženská — pravidelně krásná — až přílišně krásná!“ děl dobrý hodnostář a zdvihl výstražně prst.

„Nu — při ženské ani tak na pravidelné kráse nezáleží, jako na tom, zdali je příjemna,“ děl farář, muž zkušený.

„Nebylo by ale přece líp, kdybyste si místo té dívčinky vzal sem nějakou — už zralejší krásku?“

„I — tahle žába je pro mne dosti hezká!“

△ V Praze 24. března

Máme to neveselé velkonoce — jak? Lidstvo opravdoví, lidstvo smutní, lidstvo kostnatí. Kdopak dnes ještě se vlastně na svátky těší? Kdopak dnes například v Čechách má z velkonoc radost? Ledaže jeden kluk si točí řehtačkou, a druhý kluk si tluče klapačkou, až dostanou oba po pohlavku za to. Nebo že jeden kluk v nekavalírském jazyku zpívá svoje: „— dejte vajíčka malovány, nedáte-li malovány, aspoň mi dejte bílý“ — a druhý „in der Staatssprache“ zase:

*Hoite kum'ch sun Gründorstche,
ös ha ne grüne, ös ha ruth,
gat mer ä husbacken Brut —*

což je ovšem nepoměrně hezcí.

Ale copak máme *my dorostlí*? My abychom leda na Zelený čtvrtek vyháněli ze stavení blechy; abychom šlehali svěceným klokočovým proutkem po posteli a po podlaze až ke dveřům a říkali: „Ven, hosti bez kostí!“ Nebo abychom na Velký pátek o půlnoci, při čtrnácti stupních mrazu, šli bosí a košilati na zahradu a tam odříkali: „Modlím se tobě, strome zelený.“ — Bůhví že tyto dvě milounké zábavy nepodceňuju! Jsou vskutku hezky, tuze příjemny, velmi rozčilující — ale málo je jich na nás, málo!

Achich — jakž se naši praotcové všude po Evropě o velkonočních bavívali? Na Zelený čtvrtek natlouk muž ženě. Na Velký pátek natloukla zase žena muži. To ovšem proto, aby se v ty svaté dny co nejdůkladněji nenáviděli a druh druhu tedy k hříchům nesváděl. A po vzkříšení byly městem odbývány obrovité průvody — „magna tripudia“ čili „velké tance“, jak je nazývali.

A což teprv o Boží hod — ty moje nebe! Když přivedli

žida do kostela, postavili ho doprostřed a dostal facku za to, že jeho předkové byli zradili a ukřižovali Krista Pána! Ano, tenkrát se uměli lidé ještě bavit! Roku 1312 byl vikomt z Rochechouardu zrovna o velkonocích v Toulousu hostem. Byl pozván, aby v kostele sv. Štěpána židovi tedy tu facku dal. A dal mu ji, až židovi mozek z hlavy vylít. „Nebohému“ židovi, jak estetik Flögel praví.

Vy říkáte, to že bývalo tedy ve Francii, ne u nás? A což je tedy to, že naši kluci o Velký pátek podnes „honí Jidáše“ — chytanou si nějakého zrzounka, nabouchají mu, a v spravedlivém svém křesťanském rozhořčení vyškubou mu třeba vlasy? Arci to už jen skromný, velmi skromný zbyteček starých slavných dob, ale není lze z něho soudit na bohatství našich otců? Mne, to se rozumí, ani nenapadá, abych žádal dnes snad za obnovení dávného onoho zvyku. Bylo by to nepokročilé. A není toho také dnes ani více zapotřebí. Dnes už nás Čechy žurnalističtí a jiní židé fackují sami, po celý rok, den co den.

Nebo když naši předkové jinde, například v Halberstadtě, vyháněli „starého Adama“. O Popeleční středu vzali totiž toho souseda, který se těšil pověsti, že je největším darebákem z celého města, zavlékli ho násilně do kostela, pojmenovali ho Adamem a natloukli mu. Pak musil bos běhat až do Zeleného čtvrtku, chodit v tu dobu vždy teprv po půlnoci spat, mlčky pojídat jídla mu darovaná, a o Zelený čtvrtek mu tedy dali peníze a nejen on, nýbrž celé město s ním bylo pojednou prosto všech hříchů. Náramně pohodlné! — Ale také zavedení či obnovení tohoto hezounkého zvyku nežádám. Dnešního dne jsou města už lidnatější, a nalézt největšího darebáka například v Praze — těžko, tuze těžko!

Nebo když slavili slavnost Oslí. Když vybrali holčičku, která byla ze všech nejhezčí, posadili ji na vyšperkovaného osla, zavedli ho do kostela a zde v šestiosmičkovém taktu zpívali na něho latinskou písničku: „Orientis partibus adventavit asinus — asinus egregius, asinorum dominus“ — od východu přišel osel, osel výborný, ano hlava všech oslů! A pak:

*Aurum de Arabia,
thus et myrrham de Saba
tulit in ecclesia
virtus asinaria*

čili: zlato z Arábie, kadidlo a myrhu ze Sáby přinášela do církve ctnost oslí. Atd.

A vidíte, ani o znovuzavedení této slavnosti nežádám! Těch „nejhezčích“ holčiček by se našlo v Praze arci dost, což o to. Také o osly, kteří by je na zádech nesli, nebyla by konečně nouze. Ale kdopak mně stojí za našich časů za to, že by se v tom nespátrovala už zase jenom politická satira? Že by v tom oslu výborném, přinášejícím zlato a kadidlo, v té hlavě všech oslů, neviděl někdo naposled — — já trnu hrůzou! — naposled nás Čechy?! A my Češi jsme teď „při vládě“, jak známó, a pan hrabě Taaffe by se po čertech divně podíval na toho, kdo by takhle urazil nás, český národ! Člověk by mohl mít mrzutost, povídám.

Eh — je to nesmírně těžká věc! Nevíme si rady. I kněžstvo naše nás už opustilo — a bývalo dřívě tak, *tak* ochotno! Jakž se upřímně starávalo, aby lidstvo po dlouhém postě zase okřálo, aby po týdnech smutku rozlehl se třeba i chrámem řehtavý „*risus paschalis*“ — smích velkonoční! A dnes? „*Fletus*“, jen „*fletus*“, pláč, bekot a vzlyk.

Jeden vypravoval z kazatelny, jakž prý Kristus, když rozrazil brány pekel, urazil přitom zároveň dvěma čertům nosy — chlapíci byli nosů užili co závor. A „smích se rozléhal, až se okna třásla“.

Druhý (ve Waiblingen) vyzval přítomné muže manžely, kterýže je v domě svém opravdu pánem, aby tedy zanotoval „*Vstalt jest*“. Všichni muži mlčeli jako zařezaní. Konečně se jeden rozzlobil a začal zpívat. Ostatní měli náramnou radost, vedli ho pak do hostince a bohatě obdařili. Doma byl ale za to od své ženy bit, to se rozumí.

Jiný mnich roku 1506 v jistém „moravském klášteře na Dunaji“ vyzval zase ženy, která by v domě vládla, aby atd. Vtipný čtenář ví už, že se nato ihned daly do zpěvu ženy všechny.

Týž mnich začal vzhledem k minulému právě postu, kdy se jedlo mnoho ryb, hlavně tresek, a vzhledem k nastávající obměně s masem hovězím své velkonoční kázání slovy: „Sbohem, hňupe, vítám tě, vole!“ — Vtipné, vskutku vtipné!

A dnes? Dnes fadesa, smutek, bekot — fletus, ploratus paschalis!

Jakpak nemáme plakat? Zčehopak se máme radovat? Z těch velkonočních vajíček? Věru že nám nezbývá jiného pranic!

Kdybychom byli alespoň dost ještě naivní. Když vidíme teď v krámích velkonoční vajíčka šokoládová a marcipánová, hedvábná a dřevěná, dragantová a slaměná, abychom otevřeli udivením ústa a přemýšleli, jak as vypadají matky vajíček těch, ty slepičky šokoládové a slaměné, hedvábné a dragantové! Ale my jsme už náramně moudří! My už také víme, že se z všech těch vajíček velkonočních líhne nanejvýš několik bonbónů, nějaký náprstek a jehelník nebo tak něco.

Mne například by zajímalo nanejvýš vajíčko takové, z kterého by se ulh silný, rvavý, štípavý, škrabavý nějaký kohout český. Ale kde to vajíčko vzít? A kdyby bylo, kde je podložit?

Podlož české kvočně co chceš, ona už teď vždycky vylihne jen putičku hloupou.

My jsme bohužel pořád stejní, rok za rokem, z období do období, půst nepůst.

Jak to řekl ten mnich? — Vtipné, vskutku vtipné!

△ V Praze 21. dubna

Bojím se, že čtenář není si toho ani vědom, jaké výhody má právě co čtenář, recte abonent kteréhokoli denně vycházejícího českého časopisu. Čtenář je člověk dobroučký, neupírám, je také v leckterých věcech snad ještě dost chytrý, ale na všechno přece nemyslí, ó ne! Ach, kdybych já nebyl sám novinářem, — čtenářem bych chtěl být, ničím jiným na světě než čtenářem! Když to ale nejde!

Čtenář vezme jeden zlatý třicet krejcarů, donese je do administrace a je od téhož okamžiku den co den „ctěným čtenářem“ a „spanilomyslnou čtenářkou“ po celé čtyry neděle! A když připlatí si měsíčně šesták, je „ctěným čtenářem“ už i s donáškou do domu. Notabene: hned od *sedmé* hodiny zrána. Když někdy ne, může jít do administrace a žalovat, že dnes do půl osmé postrádal navyklé cti. Tam se to vezme ihned do protokolu.

A je to také vskutku pokročilé a zcela rozumné. Může-li se na abonmá denně až do domu dodávat radnické uhlí, košíček čerstvých květin a hovězí maso, pročpak ne zdvořilost a pocta! A prosím — ta výhoda je už při časopise zcela obyčejném, jen tak občanském; jakpak teprv, je-li ta zpráva pravdiva a budou-li staročeši vydávat teď nový časopis český, zvláště pro šlechtu určený! Gratuluju českému čtenářstvu vůbec a sobě zvláště, neboť *zde* půjdu také já mezi abonenty.

Jakpak nám asi bude redakce říkat? Přinejmenším „urozený“, myslím. No, já nesáhám nikdy nad to, co mně patří. Hrabě nejsem, kníže mně se zdá také ne, princ — můj tatínek sice říkával: „Tadyhle jde náš princ,“ snad to ale nemyslel zcela doopravdy; „urozený“ však jsem, to vím, a chci to jednou také číst černé na bílém. „Urozený čtenář“ — to to bude člověka škrabat pod bradou.

Konečně! Totiž — ten výkřik platí šlechtě, ne mně! Přiznám se: při vzpomínce na naši šlechtu mne už často polily slzy. Kdykoliv jsem vzal do rukou časopis pro české dělníky, pro české hostinské, pro české mlynáře, pro české muzikanty, pokaždé jsem si vzdychl: „Pro každý kšeft je u nás už něco, jen pro kšeft šlechtický není a není nic!“ Kdykoliv jsem po obědě nad některým ze svých nejoblíbenějších časopisů usnul a pak zase posilněn procitnul, pokaždé jsem zívaje a hluboce pohnut zabědoval: „Věčný bože — jen on, jen český šlechtic nemá, kam by hlavu složil!“ —

Jsem žádostiv. Velínový papír, to se rozumí. Titulkové písmenky sesazeny ze samých erbíčků, jež pod drobnohledem rozvinou se co úplný, „černý, ale věrný“ obraz pobělohorské naší šlechty. Psán pak bude ten časopis české šlechty ovšem německy. Budem-li na to hubovat, řekne nám doktor Rieger, že jsme hloupi. Jemu že to pranic nevadí.

Zdalipak by mne tam mohli potřebovat za redaktora? Jsem milovníkem „tiché, malé práce“, a snad bych tam ztloust. Náramně rád byl bych prvním českým spisovatelem, který ztloust. Tadyhle jsem četl, jak se Francouzové v celém jednom článku chlubí, cože měli už tlustých spisovatelů. Dumas starší byl prý tak široký, že kdyby byl měl jít třikrát pěšky kolem sebe, byl by unavením pad. Pak je ovšem i při nejlepší vůli těžko francouzskou literaturu „jen tak obejít“, jak to chtěli učinit Němci. A rovněž je pak pochopitelné, že českou literaturu „obchází“ snadno celý svět. Když jsme my čeští spisovatelé jako třístky!

Rád bych věděl, jak to dělají čeští herci, aby tučněli. Dnešní Humory mají obraz: „Velké stěhování z divadla Prozatímního do velikého Národního — a to cestou přes Nové české.“ A na tom obraze je skutečně několik herců tučných. Z čeho?

Po čertech málo bujnosti jimi ale šije! Rád bych viděl, kdyby se stěhovali herci například pařížští, co by na tom obraze všechno stálo! Kde za herečkou Leou d'Asco při každém kroku jde mouřenín a slečna si za měsíc jednou s větroplavcem „svým“ vyletí někam do povětří. Kde slečna Charretova vodí s sebou na řetízku lišku a doma si

vychovává šest medvědů. Kde slečna Colombierova vydává romány tak — cudné, že se nad nimi až i mužští červenají. Kde herec pan Turbot má dvacet čtyry koně v stáji svém. — A na tom našem českém obraze — ty „extravagance“! Jeden pán jede na velocipédu, druhý nese hrnek „guláše“, třetí má buldoga, čtvrtý docela papouška — ukrutné! A jedna dáma si nese dětskou panenku a druhá obraz sv. Antonína Padovanského — to je zas toho! Nehledě stran toho sv. Antonína ani k tomu, že do něčí soukromé pobožnosti nikomu vlastně nic není!

Nadpis praví, že beže každý s sebou, co mu nejdražšího. My vidíme, že dáma si nese vavřínové věnce, pán úlohy, druhý pán noty, třetí divadelní hry, jež sám napsal, — nu, budme rádi, že takové věci jsou našim hercům „nejdražší“.

Ne, ne — bujni nejsou. Snad tomu nevěří ještě zcela tak pevně, že Nové české je už najisto štací poslední do ráje Národního, nebo snad že pořád není ještě úplně jisto, bude-li v tom velkém Národním tedy ráj nebo co.

Přáli bychom jim a české dramatické múze a českému národu, aby v Národním došli všichni už tvořivého poklidu. České herectvo prodělalo s národem poctivě trnitou cestu svou, ne tak dlouhou jako spisovatelstvo, také již poměrně větším výsledkem hmotným ukončenou, ale trnitou dost a dost, chudobnou až běda.

Nu — mají to překonáno. Vlastně se musí říci: národ má to překonáno. Na tu výši skvělých finančních poměrů, jakými oplývají umělci velkých národů, ovšem se naši herci nevyšinou tak brzy. Jim nebude hned tak dopřáno, aby si jako Haase a Geistingrová zajížděli do Ameriky pro bedny dukátů. Aby si nějaká česká slečna Bianca Bianchi z gáže jediného roku koupila elegantní velkou vilu a česká Sára Bernhardtova z jediné pohostinské hry velkostatek s třemi dvory. Copak si asi čeští herci myslivají, když čtou a slyší o těch velkých gážích v cizině? Nejspíš asi tolik co český spisovatel, když čte o honorárech Sardouových a Daudetových: nic — a pracuje klidně dál.

Před čtvrt stoletím bylo pro české herce hůř. Určitou, ač dosti malou nějakou gáží měli jen as tři pánové a dvě

dámy — ti, kteří byli zaměstnáni také ve hrách německých. Za české hry neměli vlastně ani tito určitého pranic, nýbrž jen jako všichni ostatní půl benefice ročně. Což dělalo v šťastném případě někdy až dvě stě zlatých.

Dvě stě zlatých ročně! Jakžpak neměl pak český dramatický umělec vedle „chrámu Múz“ pěstovat si také krám nitařský, zanášet se živnou krejčovinou, vyrábět výtečné uzenky, hotovit nové a spravovat staré stoly!

Arci, obyčejně byl výsledek benefiční hezky nižší než dvě stě zlatých. Průměrně sto dvacet až sto padesát, takže přišly pak na týden asi dvě zlatky. Z čehož musil si herec kupovat také ještě rukavice, líčidla, paruky, trikoty atd.

Je známa odpověď, kterou dal Stöger jistému mladému českému „milovníku“, žádajícímu, aby mimo benefici byla mu vyměřena gáže alespoň dvacet zlatých měsíčně.

„Ne, můj milý, — ani krejcaru. Jste mlád, moh byste zpejchnout, a to já nechci mít na svědomí!“ —

Od té doby se už gáže upravily. —

Beru ještě jednou Humóry do ruky a dívám se na tváře stěhujících se herců. Ne — z těch nezpejch přece ještě žádný!

NÁRODNÍ LISTY 22. dubna 1883

△ V Praze 9. června

V době, kdy nebe je plno nejjasnějších úsměvů, vzduch plný zpěvu a vůně, a celá příroda rozkvětlá v barvy veselé, stala se tvář česká opravdovou, oko se rozhlíží zkumně a po čele běží vrásky. Přemýšlíme, neboť cítíme, že přiblížili se nám dnové vážní. Po mnoholetém úhorování, dumání a nečinném vyčkávání přistoupila k nám zase politická práce, a není snad Čecha, aby necítil velkou důležitost její pro všechnu budoucnost. Národ musí dokázat, že nespolehá na jiné, že myslí sám a sám že chce se státí podkladem svých osudů příštích, bohdá lepších.

Od roku 1860 prodělali jsme velkou školu. Vystupujeme z ní, abychom vstoupili — vedle do školy hned nové. Vidímeť jasně, že dnes jsme pořád ještě jen — politickými učedníky. Je to pramalý výsledek za dvacet čtyry roky, za tolik časů pro život malého, v boji se nalezajícího, zlými živly obklopeného národu předúležitých, ale — jakáž pomoc! Jaký to rozdíl mezi tehdejší nadšeností a dnešní chladnou zkumností, tehdejší jásavou troufalostí a dnešní nedůvěrou ve vlastní zdatnost, tehdejšími skalopevnými nadějemi a dnešní neurčitostí vůle! Žili jsme tenkrát sen mládí, byli jsme obaleni růžovými obláčky prvního rána — růže rozplynuly se v denním parnu a my stojíme před zprahlým polem: první žeň je ztracena.

Nebyl tím vinen nedostatek národní síly. Té bylo dost, a někdy se podobala až horskému vodnímu přívalu. Jakž také jinak při probouzejícím se, nadaném, několikamiliónovém národu! A také celý svět ostatní nám sílu tu přiznával, bylo to vidět i na jeho důvěře v nás i na jeho obavě z nás. Ale neměli jsme dosti umělosti, abychom síly své využítkovali. Třeba odpovědnost byla různě velká, vinu jsme měli všichni: všichni jsme se mylili. I ten, kdož byl mezi námi

pesimistou největším, přece si myslil rozvoj politických událostí snazší, než jaký se pak ukázal. Sama ta naše slavná minulost česká nás mýlila: domnívali jsme se, že jen potřebujeme chtít, a samo sebou že již dostaví se pyšné pokračování minulosti té. A také cesty, jimiž se ubírali jiní národové malí, nemající ale za sebou děsný spánek dvoustaletý, nás sváděly. Tak se stalo, že horský příval odhučel, politické proudy se změlčily, vysychaly a nastalo ticho.

Teď nám začíná svítat nové ráno a přišla doba setby nové. Ztratili jsme mnoho času, zmařili mnoho síly, pozbyli mnoho nadšení, ale díky nebi, že můžeme říci: v některém ohledu jsme přece zas mohutnější, než jsme byli. Třeba ne ve směrech politických, jež přenechávány několika jen rukám, zato ale ve směrech jiných, jimiž pracoval náš národ, *celý národ mnoho*. Přirozeno: strom, pokud žije, *někam* růsti a šířiti se musí. Národní naše uvědomění, třeba se již neosvědčovalo tak jásavě, stalo se hlubší, širší, řekněm nezdolnější. Česká inteligence vzrostla na celou, mocnou již hradbu. Organizace českého společenského života rozkvétla a zapevnila se v směrech mnohých. *To vše si učinil národ sám, přihlížeje sám k životním svým potřebám, obětuje jim péči, lásku a značné hmotné oběti*. Vzpomeňme si, co učinil národ český sám pro své školství, Národním divadlem pro veškeré své umění, jakou si vyvinul bohatou literaturu, jak četnou třídu inteligentní, jak krásným životem spolkovým sepal všechny své členy takřka v obruč jedinou atd.

A z toho je již také patrné, jakže se máme dát do nové své setby. *Celý národ* je to, jehož činnosti vyžaduje politika. *Národ sám* a *celý* musí stejnou péčí, jakou dosud věnoval jiným svým potřebám důležitým, věnovat také politice, potřebě své nejdůležitější. Národ sám musí sledovat politické běhy se zájmem co nejživějším, sám je uvažovat, sám vyhledávat pomůcky ve věcech a osobách kolem spočívající, sám být činný a čilý, sám trpělivě a ochotně vykonávat veškeru politickou svou práci a sám být jejím ředitelem. Z té *stálé* součinnosti všech, ze stále živého zájmu všech vzroste pak silný, zdravý a unášející politický proud,

přestane posavadní křečovité vzepnutí se a zase ochabnutí, ukážou se pravé potřeby naše, najdou se pro ně vždy praví lidé a pomine zhoubné spolehání se na zázračné talenty jaksi z nebe nám seslaných jednotlivců. Ano, někdo nás musí vést: a sice *jasný rozum* náš a naše *láska k vlastnímu životu*. Nechť národ pravý talent takto uzná, kde a kdykoli se tento *osvědčí*, nechť každou radu přijme, ukáže-li se jeho chladné rozvaze býti dobrou, nechť je vděčen mužům, již národu dovedli vydobýt skutečných úspěchů; avšak přitom pravíme z plného přesvědčení, že náš národ *jen tenkrát* vzroste, když *celý* a *trvale* se zasadí o politické zájmy své. Nekážeme tím žádnou revoluci proti poměrům u nás stávajícím, nedát se celý způsob politického života přeměnit za den ani snad za rok; ale jakmile celý národ věnuje se také politice, jak se věnoval dosud důležitostem jiným, stane se přeměna znenáhla a přirozeně sama sebou.

A ze společné té živé politické činnosti vzejde národu síla a z té náležitá ve světě úcta. Svět se kloní vůbec jen síle. Od slabocha jednotlivce se odvracíme, ale můžeme mu někdy pomoci; celý národ slabochů budí však nechuť a pomoci mu není žádné, tomu jsme se naučili z dějepisu. My Češi slabochy nejsme; dokázali jsme to v jiném, dokažme to i v politice. Omlazující sílu bude nám dodávat práce vzájemná a také ta krásná, nenahraditelná naše vzpomínka na slavnou českou minulost. Kdo nám sahá jakkoli na minulost tu, třeba z vlastního našeho tábora, považujeme ho za svého nepřítele. A také cesty jiných vůkolních národů *mohou* nám býti příkladem: netřeba, abychom se zcela dle nich zase řídili, ale abychom zkumně soudili a na horlivosti jiných měřili horlivost vlastní.

Jakže dosáhnout politického toho osvěžení, nedá se věru podrobně říci. Generálním slovem je *živý zájem*, nechť se pak jeví politickými spolky, politickými schůzemi, činností při volbách, součinností ve věcech veřejných vůbec, jakkoli. Avšak ztratit se nesmí ani minuta.

Nastala nám například doba *nových sněmovních voleb*. Máme do nich čas až podezřele krátký, ale přece se musí při nich zjevit již věc dvojitá: předně, že voliči dokážou svůj

zájem a dostaví se všichni, a pak, že budou volit jen muže pravé. Zajisté nebude zde toho jásavého nadšení, jaké bylo v letech šedesátých; zato nastup tím hlubší opravdovost.

Úvahu, kohože volit, tu úvahu považuj každý za svatou svou povinnost. „Starší zásoby“ našich poslanců poněkud prořídly. Mnohý as sám cítí, že nemá dosti síly, aby začal ve mnohém zase „znovu“; bude mu as jako lučině při třetí seči: „tráva na ní jemnější a tenčí, ale beze síly“. A o některém rozhodnou v téměř smyslu snad voliči sami. Komu ale voliči darují svou důvěru poprvé, nechť si ho všimnou dobře, hodí-li se nám zcela; nežijemť sta mil od sebe, abychom se nemohli poznat. Mezi voličem a zvoleným panuj týž poměr, jaký mezi čtenářem a knihou: čtenář je nejspokojenější tenkrát, když z knihy vyčte — sama sebe. Ve svém poslanci viz každý vlastenecký volič pravý obraz vlastních svých citů, snah a tužeb.

A poslanec rovněž považuj voliče své za knihu. Ale za knihu, do kteréž jemu třeba se zase večíst. Aby poznal veškeré potřeby a sny národa, všechny jeho radosti i žaly.

Na nejpřednější místo kladme ale všichni a vždy národa svého prospěch. Zcela dle pravidla, jemuž nás naučila moudrost jiných: „Staráš-li se věrně o krb domácí, jsi rozumný. Pomýšlíš-li přitom i na jiné, nazvou tě dobrým; škodiš-li jiným, prospívaje sobě, řeknou, že jsi zlý. Ale neprospíváš-li sobě vůbec, dí každý právem, že jsi hloupý.“ A hloupým být je v politice — to nejhoupější.

△ *V Praze 16. června*

Boj, nic než boj! Dnes mluví Knoll, zejtra Šmejkal, pozejtří Plener, pak Rus a jiní a jiní, a všichni ohlašují boj — komu? Nu Čechům, to se rozumí. „Věčně v útok znějí fanfáry,“ v útok na český národ — a jsou to ty samé zvuky, které už za Sába plašily zvěř a lid po českých hvozdech, které se ozývaly proti rozvoji českého ducha za Václava, které doprovázely Husa na hranici, které hučely v 15. věku proti náboženské svobodě v Čechách, které jásaly po bitvě bělohorské, které přehlušit měly roku 1848 hlas národu volajícího o život, které od těch dob jsme slyšeli rachotit rok co rok, skuhrat den co den a které vůbec znějí nám v uších a bijí do našich prsou po celé tisíciletí, po všechny časy, jež zná česká historie. Ty samé zvuky, které zněly po věky od českých hranic až k Baltu, po věky, až tam nastoupil klid hrobu — slovanského hrobu. Které ještě dnes někdy zatřesknou nad dokonávající Lužicí, posměšně zalehají v Poznaň atd. atd.

A přece by mohl být tak krásný, tak zlatý, tak lidský mír mezi českým a německým lidem v Čechách! Potřebovala by ho ta věčně se chvějící země, potrebovala ze všech stran dušená svoboda, potrebovala sama ta svatá myšlénka lidská. Také jsme ho již tolikrát poctivě nabízeli, bůhví že poctivě! Jednou se jak známo oni i tvářili — ale jen jednou jedinkrát sáhli alespoň ku přetvářce té — jako by také národnímu smíru chtěli. Šel jim tenkrát co posel náš vstříc Sladkovský, ideál přímosti, muž, jemuž viděli až na dno křišťálové jeho duše.

Ani s ním nemluvili. A když se jich slibu dovolával, vysmáli se mu jako bláznivému dítěti. Pamatuju se podnes, jak zdrcen přišel Sladkovský! Žádná pohroma jeho drsného života nepobourala mu tak říš jeho ideálů jako tato.

A my jim mír nabídneme zase, zase poctivě a zase bez vší naděje. Oni to vědí, že nabízíme poctivě, že musíme tak poctivě nabízet, i kdyby neplynula upřímnost ta ze samé povahy české. Ale již nyní na nás řičí: „*Ne a ne, ani slova nechceme slyšet!*“ Vždyť my vám rozumíme, pánové. Vy nás vůbec nemůžete potřebovat na světě. Proto voláte stále: „Boj! — Boj!“, doufajíc v jakoukoli budoucí náhodu, která nás skosí. Ztratit nemůžete nic, vyhrát všechno; my zas můžeme ztratit všechno, výhrou pak je sám život našeho národu. Proto také boj přijímáme, my jej *musíme* přijmout, když vy *chcete*. Dnešního dne už na nosném moři lidstva nezahyne nikdo, kdo se neopouští sám. A národní samovraždy se u nás nedočkáte.

*To nejbožštější svobodnému muži,
ba nebe pozemské jest jemu vlast —*

praví německý básník. Němečtí básníci, němečtí spisovatelé druhdy, dokud se také Němcům dařovalo bídne, vůbec pronášivali věci divné, ideální; praktický Němec musí je proto dnes až příliš často korigovat. Český Němec například zajisté nemůže trpět, aby česká vlast byla „*pozemským nebem*“, a proto míchá občas, totiž kdykoliv možno, smolou a sírou. Nějaký čas byl teď zdánlivě mír, stálit nám, menšina většině, opatkem hezky na krku. Ačkoli i v té době, odkudkoli mohli, od Chomútova nebo od Vídně, věrně nám každý štulec do boku vrazili. A kdekoliv se co urvat ještě dalo, jako v páté čtvrti pražské při volbách sněmovních, nečinnými a neochotnými věru nebyli. Nyní prý budou, tak oznamujou, činní i v ostatních čtvrtích, vůbec všude, všude! Byli jsme dlouho nečinnými, myslíjí tedy, že jsme zas dost slabi. Naši přímo znamenití vůdcové ututlávali, ubíjeli každou, každičkou samočinnost národu; pánové myslíjí tedy, že jsme jak náleží pro volební porážky připraveni.

Jeden jich harcovník vystupuje po druhém z řad, máchá kopím a provolává: „Boj!“ Nejprve, již 20. března, když naši vůdcové ještě dlouho klímali v křeslech svých, vystou-

pil prof. dr. Knoll s účelnou stran voleb přednáškou v německém kasině; přednáška ta vyšla teď komisí *Dominicusovou*. Přednáška se nazývá *O německu v Praze*. Do kasina chodí prý vzdělaní Němci — je to úžasné, co všechno vzdělaný Němec dnešního dne už snese!

Praha je město krásné, dí dotýčný Knoll, už proto, že skrz naskrz má znak německého ducha. Začíná být Prahou teprve od onoho okamžiku, když „moudrá“ knížata česká povolávali sem Němce; po tu dobu byla jen tak nějakým „chudým podměstím“. Nejprv zvelebili Němci okolí Týnu, pak obdrželi svou kolonii na Poříčí, pak vystavěli Nové Město, a dnes, když se z německého Starého Města přes německou Malou Stranu podíváš na německé Hradčany a odtud zpět přes německý Smíchov až na německý Vyšehrad, musí ti srdce v těle radostí zrovna německý valčík tančit. Praha byla až do našeho věku veskrz naskrz německá, a pojednou byla pak česká a Němci se ztratili někde v písku; tím byla ale vinna historicky známá německá „Gemütlichkeit“ — je to až zázračné, z jakýchžte až směšných maličkostí přes noc někdy vyrostle celý národ.

Ale dříve ještě, než zmizeli, vystavěli „Němci“ honem všechny železnice a pražské mosty, předtím už založili konzervatoř, malířskou akademii a muzeum, ještě předtímněji zbudovali veškeré chrámy, kde který je hezký, namalovali do nich obrazů, natesali soch atd. Vedle toho pracovali Němci v Čechách po několik století pro svobodu, pořád jen pro svobodu. Když viděli, že Češi nemohou kupředu, pomáhali jim i při zakládání Matice české a Hartmannové, Meissnerové atd. napsali o nich tuze pěkné písničky. Jmenovitě Hartmann citem zrovna se až rozplýval, když zřel do hasnoucích očí českého národu — „té srny dokonávající v lesní samotě“. Škoda, že si to Češi zkazili! Pojednou se ukázalo, že ta srna byla vlastně mladým junem, který počal leckoho už i na parohy brát, a pak ovšem začali mu Hartmannové atd. ihned pořádně nadávat. Kdyby si chtěl český národ lehnout zase někam do lesa a tam skomírat, oni by na něj psali nové písničky pěkné.

Jenom německá literatura pomohla duševnímu životu

v Čechách z bahna, jenom — ale nebudu více uvádět z famózní přednášky. Aby tak Francouzi začali vypočítávat, co francouzská literatura, francouzské umění, francouzský duch vůbec vyvolaly všechno v Německu! Abychom jen my sami vypočetli nepřehlednou řadu svých učenců a umělců, kteří působili mezi Němci a pro ně, promluvili o české reformaci co o matce reformace německé, o vlivu rudolfínské doby na vědu německou, o Čechu Komenském co otci evropského školství. Ten pustý smích, že mluvíme o věcech „minulých“, že se chlubíme součinností na kultuře evropské, kteráž „součinnost rozumí se u evropských národů přec sama sebou“, — vždyť jsme jej slyšeli, když Rieger dobromyslně zavadil o stavbu vídenského svatoštěpánského chrámu, a zas teprv před několika dny, když se mluvilo o Češích Škodovi a Rokytanském, a slyšíme jej u příležitosti každé! Ovšem, prof. dr. Knoll zato vypočítává každý hřebík zaražený Němcem někde v Praze — což Němci! My kvitujeme při každé příležitosti vděčně, čemu jsme se kdy od Němců učili; aby učinili Němci některému národu totéž, ani je nenapadne.

Po válce roku 1871 napsali Němci celou řadu spisů dokazujících, že veškerý národ francouzský je národem šilenců stonajících slavomamem. Hned tenkrát jsme si dovolili poukázat, že veškeré uváděné jich důvody hodí se stejně na ně zpět; ale nepoukázali jsme na to posměšně, nýbrž varovně. Německé sebevědomí je věru až děsné. *Jahn* ve svém *Deutsches Volkstum* zná jen dva národy „svaté“: Řeky a Němce; ostatní jsou tedy hříšná smeť, s kterou nejlíp do moře — ale do německého, kvůli očistě.

Němci mají svou spoustu hotových frází, jež opakuje beze všeho přemýšlení jeden po druhém. I nejvzdělanější a poměrně objektivní ti například řekne: „Ale to přec připustíte, Němec že je k jiným národům vždycky *spravedlivý*.“ A když si dovolíš zeptat se po důkazech, neuvede se ti ovšem ani historie německá, ani události našich dnů. Že prý překládají Němci ze *všech* literatur, řekne se konečně. My Češi překládáme z němčiny stokrát více než oni z češtiny, jsme dle té logiky k nim tedy „stokrát spr-

vedlivější“. Německé divadlo žije z produkce francouzské, němečtí kněhkupci přinášejí den co den z franštiny nějaký překlad — francouzskému národu a francouzskému duchu posmívají se a spílají Němci přitom rovněž den co den. Velká část beletrie přichází Němcům z literatury ruské — ale „Rusové jsou posud barbaři“. To je spravedlivost.

O tom vlastenectví, kteréž by se chvělo radostí nad každým pokrokem vlasti, tedy i neněmeckých krajanů, není v přednášce pana Knolla arci ani tuchy. Vždyť zde beztoho udělali všechno Němci. Česká literatura vyluzuje mu jen úsměšek. Česká hudba vzrostla cele z německé. Nejhůře ale se daří české žurnalistice. Je hruba, surova. Bohužel má pan Knoll v tom trochu pravdy; naučili jsme se od německé, jmenovitě vídenské žurnalistiky už hrubosti, že se za ni někdy věru stydíme. Až se naučíme od ní také ještě trochu prolhanosti a úskočnosti, budem pak už mít dost vlastností, aby nás za ně nenáviděl národ ve světě kterýkoli, — budem prosáklí „německým duchem“.

Ach ano, pan Knoll je nanejvýš „spravedliv“. Vždyť uznal tedy i „moudrost“ některých českých knížat, těch, kteří volali Němce do Čech. A uznává trochu i Sladkovského, za to, že tento řekl, Němci že v pražském obecním zastupitelstvu mají být číselně silnější. Aby pak spravedlivost Sladkovského tím více vynikla, neuvedl pan Knoll ani jediného z českých Němců, který by se byl podobně ujal Čechů.

Jsme panu Knollovi za jeho přednášku přece jen povděční.

Praví, že Praha není slovanskou, ba „ještě ani ne do slovanštiny přeloženou“. Nu tedy se musíme vynasnažit, aby veskrz slovanskou co nejdřív byla!

Směje se nám, že naši šlechtici mluví jen německy. Nechť sobě toho posměchu páni šlechtici dobře všimnou!

Směje se dále, co všechno pro Prahu z Němec práce přišlo. Jasný, námi už tak často a bohužel bez náležitého povšimnutí daný pokyn, aby se žádné práce více z Němec neobjednávaly. Dají si je dobře zaplatit a pak se nám ještě vysmějou.

Vytýká pražským paničkám Němkyním, že ve své domácnosti mluví se služkami česky. Nový pokyn těm paničkám českým, které po ulicích a v krámech štěbetají německy.

A volá vůči nastávající období politické ku svým národním spoluvěrcům, aby každý z nich byl politicky činným, každý aby dostavil se v řadu — „v našich poměrech záleží *na každém!*“ Jistě; u nás ale *ještě jistěji*. Nechť se při nastávajících volbách nevymyká z české strany muž *ani jediný*, nechť každý staví se v řady bojovné, nechť *celý národ účastní se politické práce!*

NÁRODNÍ LISTY 17. června 1883

△ *V Praze 23. června*

Nechte mne, ať se vypláču, — prosím vás pro všechno, nechte! Cožpak je to hanba, když muži propukne pláč? — Ach kaňte, vy rosné krůpěje díků, leskněte se, vy mokré démanty citu, běžte přes mou planoucí tvář, vy poselkyně srdce! — Vždyť to není věru tak veliká, neslýchaná věc, když rozpláče se jednou muž! Nemusí se také muž občas prochvít, protřást až na grunt své duše? jako se musí občas proklepat kabát? a někdy i celý národ?

Očekával, ano prorokoval jsem sám, že zahlaholí od nás slovo míru. Ale že uslyšíme tak široký, tak mohutný šalmajový tón, nenadál jsem se ani ve snu. Ti byli asi ve čtvrtek ráno v německém kasině překvapeni, když jim naše kapela pod okny spustila tu „českou nejnovější“. „Politická reti-ráda čili Bývávali bývávali nebo Od desíti k pěti“ jmenovala se ta výtečná skladba a provedla ji dle všech pravidel pro svátky a posvícení složená česká „muzika“: šalmaj — dr. Rieger, bas (bombardón) dr. Trojan, dva lesní rohy — Zeithammer a dr. Jeřábek, dva klarinety — dr. Mattuš a dr. Žák, dvě tenórové křídlovky — dr. Milde a dr. Žák, dvě flautny — dr. Kaizl a dr. Čelakovský. Josef Jireček byl také při tom, ale nefoukal. On jenom, čistotně oblečen a roztomile učen, stál mezi nimi, jeho příjemná tvář se usmívala do oken prvního patra, jeho krásné oči svítily do výše, tak luzně, tak sladce — — To tam asi bylo bekotu a slzí, v tom německém kasině!

A teď, zcela dle receptu klasikův, ulehne tedy Čech Němec k mumlavému potoku, obklopeni hopkujícími jehňaty, na slunnou trávu. Společnými písněmi budeme budít ozvěnu hor, a když nám vyschne, napijem se mléka ze společného džbánu. A při svitu večerních červánků obvineme si vroucně ruce kolem vzájemných krků a tak nás uspí potok ten mumlavý — —

Ale to všechno jsem trochu očekával, to přece ještě není to, co mne pohnulo přímo až k slzám. Ach — mne pohnulo, že jsem byl zahanben, překonán. Že jsem pojednou nalezl u našich politických vůdců, co bych byl nikdy u nich nehledal, bůh ví, že ne —: „moudrost“. Nesmějte se. Ovšem ještě ne moudrost v činech, to se rozumí, to nemůže nikdo hned tak očekávat, ale v slovích. V tom volebním provolání totiž, a sice hned dvakrát, nebo docela třikrát. Stojí tam, že prý dojdeme šlechetného cíle svého „moudrým užitím“ všech svých sil a že prý máme do sněmu volit si zastupitele „moudré a statečné“. A vskutku, hned nato se uvádí seznam těch poslanců příštích, vždycky jeden moudrý a hned za ním jeden statečný, a zase jeden moudrý a zase jeden statečný, takže bude každých tak asi polovic.

To se koukáte! Ano, mně dne 21. června, o 9. hodině ranní, také vypadly noviny z ruky. Jaktěživ na ten okamžik a na to příjemné leknutí nezapomenu! „Moudrost“ — ten drahokam! A našli jsme jej zrovna jako to chvalně známé slepé kuře.

Jen abychom nezpejchli! Abychom raděj snad trochu počkali, až jaká ta moudrost tento — ne? Nebude-li to naposled ona moudrost vznešená, která člověku „nedává ani nádheru, ani bohatství, ani jakoukoli radost, nýbrž jen sílu, — aby toho všeho postrádal“. Tu už bychom arci tak ňák znali. Tatáž jediné privilegovaná firma, která už od let řídí náš obchůdek s českou politikou — — Ale nechme toho!

Dějou se vůbec věci k neuvěření. Ve Vídni je teď zas šílený rámus kvůli české škole, vidíte? Z toho byste soudili, že jsou Němci zásadně proti podobným národním školám v „cizině“, vidíte? Nu a vidíte, právě čtu, že v Londýně Němci si vydržují hned čtyry, to se rozumí, že německé školy pro své děti, a musím dát právě svědectví, že jsem nenalezl ani jediný časopis německý, který by kvůli těm školám proti londýnským Němcům zuřil, naopak že *všude* podnik ten schvalují a podnikatele velebí, ne snad jen co Němce, nýbrž co *pravé a vzorné humanisty!* Vidíte tedy, že

Němci v zásadě proti takovým národním školám v cizině nejsou!

V Čechách teď hlásají němečtí vůdcové boj proti Čechům, vidíte? Z toho byste zas soudili, že Němci, kdekoliv sídlí pohromadě s jiným národem, jsou nesnášliví, vidíte? Nu a vidíte, teď bude ve Švýcarsku velká národní střelecká slavnost, švýcarští Němci rozesílají pozvání a tam stojí věta: „Švýcarsko dává důkaz výmluvný, že tři různé národové bratrsky mohou sídlit pohromadě všichni hotovi prolít krev svou na obranu společné vlasti.“ A veškeré časopisy německé to provolání otiskují a ještě Švýcarům takovou řeč chválí! To čuprníte!

Ach ano, od toho okamžiku, kdy jsem u českých politiků našel moudrost a u Němců spravedlivost, věřím už ve světě všemu. Totiž od předvčerejška. Všechno — všechno na světě se konečně změní a zdokonalí, jenom třeba vyčkat času, jen trpělivost, občane! A jmenovitě ty, Pražane zkoroučený, trpělivost!

Stěžuješ si, že máš tou věčnou „vodní otázkou“ už celá ústa zkřivena? Že už se s ní taháš deset let, že jsi kvůli ní nadělal až po krk dluhů? Jen tiše, Pražánku milý, trpělivě; uvidíš, že neuplyne ani rok a že v té příčině bude „už zase“ alespoň jedna komise svolána! Já sám ti za to stojím.

Hubuješ, že to s „ústředními jatkami“ nejde nijak a nijak kupředu? Nehubuj, dušičko, nehubuj! Půl roku je krátký čas, a snad ani ten neuplyne, a budeš v pražských časopisech o ústředních jatkách najisto číst zase někdy zprávu nějakou.

Chvěješ se, že může se na starém Řetězovém mostě pojednou stát velké neštěstí? Vrtíš sebou, jakže to možno, když už před desíti lety byla úředně přikázána oprava, že po deset let úřad na provedení příkazu ani nepřihlídl? Nevřf sebou, koťátko, nevřf! Ono je ovšem možno, že most potrvá v nynějším bídném stavě vzdor všemu našemu hubování bez oprav ještě nějakých po sobě jdoucích deset let. A rovněž je možno, že jej to samotného už omrzí a on že jednou za klidné, jasné půlnoci ponoří se zemden do

pěnivých vln šumné Vltavy. Ano, pravdě nejspodobněji je, že se jím náhle stane přece nějaké to neštěstí hrozné, jemuž několikrát již ušli jsme zrovna jenom zázrakem. Ale tolik je zcela jisto, drahoušku, že nadejde dřív či pozděj přec jednou památný ten den, kdy ustrnulí zrakové naši spatří na mostě takzvané dělníky a děti se budou na chorých údech jeho takzvané správký.

Mrzíš se, že je dávno také úřední příkaz, aby kvůli obrovskému pražskému obecenstvu, hlavně ale kvůli trmáceným dělnickým třídám, vystavena byla z Hybernácké ulice přes státní dráhu na Florenc pohodlná lávka, že ale státní dráhu ani nenapadá, aby na to myslela? Nemrz se, hlavičko milá, nemrz, vždyť ten příkaz „žije“ teprv několik let, dopřej mu ještě trochu toho mladého života! Jakkak trvá ještě tohleto století dlouho? A v století příštím ať se děje také něco!

Hartusíš, že člověk z Poříče nedostane se ani na Štvanici pro bláto nebo prach a že by ten ždíbek silnice čtvrtka, nejvyšš půlka nádeníka dovedla udržet v pořádku pravém? Škubeš sebou, že ta praza... tramvaj pražská nepřijde do Stromovky až někdy za pár let, a ta krásná Stromovka že je pořád jen pro ty, kteří mají svou ekypáž? Látroníš, že je ve všem a ve všem nepořádek, na trzích, na dláždění, a dodáváš kousavě, že se nedivíš, když máme jen as 500 úředníků a zřízenců obecních?! Ptáš se jízlivě, zdali bychom neměli prodat polovici obecních starších a koupit za ně polovic jiných úředníků? Neptej se, bratříčku v jedu (pusu!) — neprodávej — nekupuj — mír vůkol všem lidem. —

Mír hlásá po celé zemi provolání naše, mír hlaholí česká muzika — lidé se na potkání hubičkujou (např. Němci s Němci), oči všem se lesknou, tepny letí. —

A proto to není pranic hezké, že zrovna nyní, v tom okamžiku posvátném, zrovna nyní před volbami pan Staněk „naproti Platejzu“ v českých a německých inzertech oznamuje svůj „přímý import japonských a čínských holí“!

Teď bych jen rád věděl, je ten pan Staněk Čech —

a mohou tedy Němci začít světový rámus kvůli „štvaní“?
Nebo je Němec — a můžeme rámus spustit tedy my?
Už odvíráme na obou stranách ústa —

NÁRODNÍ LISTY 24. června 1883

△ V Praze 30. června

Bývají k tomu různé dny. Básník Heine tlouk svou ženušku Matyldku vždycky v pondělí — tedy v den, kdy se také v českých domácnostech odbývá „prádlo“; vařil-li se v týž den u Heinů také jako u nás hrách, literární historie nám nesděluje. Ve Skotsku obrali sobě neděli a věnují celý ten den střídavě odzpěvování náboženských písní a pračkám s policií. V Rakousku nad Enží vyhlídli sobě hospodáři sobotu a neopomenou nikdy v týž den, když navečer přijdou od vína, zpráskat v domě všechno od hospodyně až k nejmenšímu dítěti dolů. My Češi zas, pokud nám kvetly ty nezapomenutelné krásné, veliké boje mezi staro- a mlado-, prali jsme se den co den, ráno i odpoledne, pořád. Ach — taková věc se nesmí podceňovat! Jakmile Američané pozorovali národní svůj nezpůsob, že mužští drží totiž pořád ruce v kapsách, začali nosit hole. A dokud my Češi jsme se oháněli holemi, měli jsme své ruce také alespoň k něčemu — teď máme ruce pořád jen v kapsách.

Krátkou výminkou, úsměvnou a plnou slunečního jasu, bývají ovšem ty doby větších voleb. Tu pak se zas vskutku po novostaročesku (jak známo je mezi „staročesky“ a „novostaročesky“ takzvaný „světový rozdíl“) nadává, kopá, láteří a v Čechách je zase jednou krásně. Příliš krátkou dobu! — co tyto cituplné řádky píšu, je teď například už zase po volbách, novostaročeští klubovníci mají své mandáty v privilegované kapse, a my mladočeši od pozítřku už zase nebudeme „rušiteli míru, hlupáky, zlosyny, vlastizrádci“ — praničím na světě nebudeme více! To je smutné.

Vidíte, a přece jen jsem rád, že doba ta, třeba tak luzná, již odkmitla. Kdykoli totiž v české veřejnosti nastane taková

shoda okolností, za které může pan doktor Rieger snadno vyvést zase nějaké velké osvědčení nebo nějakou programní řeč, přijde na mne pokaždé nesmírný strach a třesu se po všech údech. „Uvidíš, no uvidíš,“ říkám pak důvěrně sám sobě, „že zase něco tento!“ A vyzývám tímto sama sebe slavně, abych před tváří celého světa dal sobě svědectví, že jsem sebe v té věci neklamal nikdy! Ne vloni — viz záležitost německých zkoušek na české universitě. Ne letos — slyš řeč semilskou a její ozvěny. Pan doktor Rieger bránil prý v Semilech právo českých rodičů posílat děti do škol německých. Od pondělka sedím večer co večer u svého stolku a mačkám oběma dlaněmi hlavu svou po celé dvě hodiny, abych na to přišel, proč pan doktor Rieger tak mluvil. Budu mačkat ještě dnes a zítra — ale už si zoufám. *Proč jen — proč!*

Napadlo mně — snad že on, předseda České ústřední matice školské a jiných ještě pětačtyřiceti nebo kolika spolků a korporac, chce se stát také předsedou „Schulvereinu“. Až pak bude držet veškeré nitky schulvereinské činnosti v ruce, že najednou vezme nůž — ne, ne, takového úskoku není schopen! Ihned jsem ho v duchu zase odprosil.

Nato mně zas napadlo — snad je přece jen nesmírně ctižádostiv? Snad se chce stát hejtmanem u sboru pražských granátníků? Ale zase jsem zapudil i myšlenku tu — vždyť pan dr. Rieger je „mužem míru“, a nikoli krvavého válečného řemesla.

Kdykoli učenci, jazykozpytci nebo starožitníci, na něco přijdou, čemu nerozumějí, řeknou, že je to „keltické“. Nu, snad byla tedy ta páně doktorova řeč v Semilech keltická. Česká nebyla. —

Odpusťte, že dnes a na minulou neděli a na předminulou neděli píšu o politice. Nehněvejte se, vždyť já budu zase hodným. O čem ale v těchto právě dnech psát? O pražských Příkopech? Už tam nechodím. Bolestně, nevýslovně bolestně dotklo se mne tam chování se našich mužských. Považte si, tito „pánové tvorstva“ — a ten titul je přece zcela oprávněný, vidíte? — dívají se se zjevným obdivem a s otevřenými ústy za každou krasotinkou, za bílého dne,

přede všemi lidmi! Zrovna tak, jako by hezká ženská byla také něco! Sluší se to na „pána tvorstva“? A nejhorší při tom je, že ti a takoví dávají pak i nám nevinnějším špatný příklad, ba že jsem i sám na sobě s hrůzou zpozoroval — a od té doby na Příkopy nejdu.

Arci není řeč o politice zábavná, alespoň ne u nás. Napadne někdy našim zákonodárcům, aby starali se také trochu o naši zábavu? Aby udělali zákon, z něhož po všech dědinách, po všech rodinách jásavá radost? V Anglii teď například v sněmovnách rokováno, že prohlášen bude zákon, vdovec že si smí beze všech rozpaků vzít sestru své nebožky ženy. Dosud Angličan nesměl se na svou švagrovou ani podívat. To se rozumí, že po celé zemi náramná radost, velebení parlamentu, vynášení života ústavního atd. My ovšem takového zákona nepotřebujeme. Sám jsem znal na Malé Straně muže, který si vzal tři sestry za sebou. Tchýně ho nosila zrovna na rukou, ačkoli měla na zadání ještě čtvrtou dceru — nebo snad právě proto. Já sice nežádám, abychom si směli u nás brát například své babičky nebo i prababičky (raďte si sami sfouknout prach s toho starého vtipu), ale o nějaké vůbec veselejší zákony měli by se nám naši poslanci přece jen postarat!

Přece mne ale tyto dny potěšilo něco upřímně, *doopravdy!*

Naproti takové věci byla by ovšem každá ironie, všechno vtípkování hotovým hříchem, i kdyby člověk *nemusel* přilnout k ní hned celým srdcem! Mním ty *České feriální osady pražské*, na prospěch chudých školních dítek našich. V té myšlence květe skutečně celé jaro!

Feriální osady byly u nás hned vloni, v míře skrovné, praskrovnícké. Letos pak jim nedbou některých pánů hrozil již zas zánik úplný. Kdo ví, kdy by se byly znovu vzmožily a zdali vůbec myšlenka ta nebyla by dřímala desetiletí celá. Čilejší ruce se věci ujaly a již nyní je pro letošek zajištěna. Arci pořád ještě v míře *velmi* skrovné.

Jakž snad každému našemu čtenáři známo, mají „feriální osady“ ten účel, aby hodným dětem rodičů chudých, zvláště dětem slabým a chorobě náchylným, dána byla možnost, by v době školských prázdnin pobytem na ven-

kově se zotavily, snad pro celý další život svůj platně se vzkřísily.

Myšlenka „snad“ není naší původní myšlenkou. Kdežto jinde vzrostla do velkolepé již organizace, u nás pokouší se teprv o první krůčky, slabé a ostýchavé. „Dětské osady“ jsou téměř již po celém světě. V Itálii jsou pro ně na březích mořských vystaveny celé domy a 10 000 dětí nalezá tu ošetření rok co rok. V Anglii znají je již od roku 1796 a přemnohý anglický továrník vysílá děti svých dělníků do lázní mořských s celým zaopatřením na několik neděl. V Belgii jen spolek „školního krejcaru“ stará se o 6000 dětí. V Americe mají i velké parníky, po nichž si děti s opatrovnicemi vyjíždějí do mořského vzduchu vždy na celý den, atd.

* Náš spolek sbírá dobrovolné příspěvky, z nichž vloni zřídil osady tři, a hledí také najít dobrodince venkovany, kteří by alespoň po jednom dítěti přijali na nějaký čas k sobě. Přispívejme na ty osady, seč jsme!*

A vy, hodné naše venkovské hospodyňky, přihlašujte se za laskavé pěstounky — prosíme, přihlašujte! Takové jednotlivé dítě je ovšem jen „feriálním poustevníčkem“, ale budete mít radost z něho, jak zamlklý zpočátku poustevníček roztaje záhy na švitořivé poupě, jak bledé zpočátku líce mu rozkvetou, rty se zbarví a oči zaplanou!

Ze strany rodičů pak dětí těch nemůže falešný jakýs stud mít pražádného místa. Vždyť ani by nebyla rodičům prosba žádná zde platna a učitelé vybírají a navrhují sami děti ty feriálnímu spolku.

Stále se naříká na hrozivý vzrůst otázky sociální. *Dělejme* něco pro dělnictvo své a otázka pozbude záhy své hrozivosti.

Jen se podívejte na dělníka obědvajícího o poledni před továrnou, jak pospíchá s chudým obědem svým, aby si alespoň na chvílečku pohýčkal, pohoupal své dítě, jež mu žena přivedla s sebou!

* Příspěvky a přihlášky přijímá a veškeré dotazy ochotně zodpovídá pan F. Urbánek, kněhkupec v Praze. — Děti pro osady se vybírají v stáří od 8 do 14 let.

Jen postujte v nedělní podvečer u pražských bran a
hledte, jak znavený dělník otec nese si z procházky pečlivě
dítě své, jak je u vědomí toho živého pokladu zářivě
šťasten!

Jen si vyjděte o sváteční odpůldne na městský hřbitov
a popatřte na ty dělníky stojící u malých, chudých rúvků —
zachvějete se před tím chmurným výrazem otcovské tváře!

A takový dělník otec, kterému vrátíte dítě jeho zdravé
a statné, ten že nebude pak s lidskou společností spokojen,
lidstvu vděčen?

NÁRODNÍ LISTY 1. července 1883

△ V Praze 7. července

Kdo si teď navykl vstávat v deset hodin (o deváté je ještě příliš horko), nasnídat se své každodenní zmrzliny, jít pak lehce oděn na procházku (není ani třeba, aby šel zcela nahý, punčochy např. může vždycky mít), takhle o půlnoci pak požit druhou snídani někde v řece mezi nábřežím a Střeleckým ostrovem, o třetí hodině k ránu v lednici Šárovské se naobědvat atd., může v Praze přece ještě žít.

Takto je Praha ovšem hotová výheň. Ohnivá pec, v níž leda nás několik pravých a tedy bohulibých mládenců chodí ještě svižně sem tam a hvízdá si veselé písně. Ostatní všichni se potácejí už jako pitomí, ostatní — ach, kdyby to zlaté sluníčko slyšelo, jak se mu nadává! Ihned by zahalilo lesklou tvář svou, rozplakalo by se do usedava, týden by se ani nepodívalo na nás, hubovné a ošklivé lidi, až bychom se zase my roztoužili velice po něm, aplaudovali, volali: „Sluníčko, ven! — ven!“, a konečně by přece jen zase mračná opona se vznesla a sluníčko by vystouplo znovu před nás, děkujíc se a usmívajíc, ale se slzičkou ještě v lesklém oku!

Tuže krásně to povídám, překrásně — a při *takovém* horku! Arci — to jsem já — ale zato ti ostatní! No já nechci o ostatních Pražanech říci něco snad zcela ošklivého, ale dejte si na ulici sami pozor a poslouvejte teď ty řeči! — „Litr“ ... „půllitr“ ... „pivo“ ... „ležák“ ... „pojďme na skleničku od ledu“ ... „...se dám dovést vždycky do hospody drožkou, abych se nerozvařil, a pak tam sedím tiše několik hodin za sebou. Beztoho žádný rozumný člověk dřív než po půlnoci na ulici ne...“

„Vždyť my jsme včera jen na večer spotřebovali doma čtyry litry piva! — všichni dohromady, ovšem — Je arci

pravda — moje žena pivo nepije — služka dostala skleničku — a děti už spaly...“

„...dal jsem vyhodit zlaté rybičky i se sklenicí. Bodejť, já se mám na ně dívat, jak se po celý den povalují ve vodě, kdežto já se potím jako...“

Jsou to řeči, které se sluší na velkoměšťáky? A to v době, kdy v Praze zasedá jednou zase sněm „skutečně“ český?

Člověku ovšem v tom parnu jazyk trne a člověk jím pak nevládne, jak by chtěl. A ono je možno, že děsné parno bude mít vliv i na jazyky těch našich sněmovníků, že jim v nejrozhodnějším okamžiku otrnou...

Že prý dá ta nynější česká většina Němcům půl miliónu na druhé německé divadlo v Praze. To by byl sněm s německou většinou udělal také!

Že prý česká většina přijme zákon o nutném vyučování němčině na reálkách českých. Ten zákon by byl sněm s německou většinou přijal také!

Že prý bude sněm s českou většinou vůbec „nanejvýš spravedlivý“ a dá i v zemském výboru Němcům více míst, než jim patří. Nu — více míst, než jim patří, byl by sněm s německou většinou Němcům dal také!

Propánaboha — načpak vlastně bude ten sněm s českou většinou?! Aby se v tom parnu potil za Němce?

Nebozí poslancekové! Děkujme my ostatní nebesům, že nás osud podobně děsný minul. A hledme jim ulehčit jich potíží co možná. Dělejme jim alespoň novinami trochu „větru“. Kropme jim cestu svými slzami. A sebeřme se k četné deputaci a jděme k panu hraběti Clam-Martinicovi snažně, co nejsnažněji prosit, až dá svým „nejvěrnějším“ mezi poslanci ušít livrej, aby milostivě ráčil dát koupit na ni jen lehký „satyngl“. Chladí, může se prát, snadno záplatovat a sluší taky pěkně.

Jednu výhodu opatří ta česká většina arci přece. Že českému národu mezi tím sněmováním a po něm bude „jako by ho polil“. Což při panujících vedrech bude působit „zajisté“ příjemně.

Ale — hrajme si s něčím jiným! Dejme tomu, že uplynulo asi osm neděl a já sedím venku na svém zámku.

Tuže pěkný zámek, v svěžích horách, na bystré říčce. (Abych upokojil hned své drahé přátele, podotýkám, že to je jen „hra“, fantazie, já že dosud zámek *nemám!*) Dívám se ze své pisárny oknem do stinného velikánského parku. Je tam právě veselý rej. Moji hajní honí po stromech a v křoviskách děti. Mají rozkaz, aby je dnes už schytali a zejtra že s nimi, s „feriální osadou“, pojedou zase do Prahy. Měl jsem ty pražské děti zde šest neděl. Teď právě píšu přípis k výboru Spolku pro české feriální osady pražské, a ten přípis půjde s sebou. Zní:

„P. T. — Dne 15. čce t. r. ráčili jste mně zaslati deset kusů pražských dětí v úhrnné délce 12 metrů, úhrnné prsní šířce 3,50 m a úhrnné váze 2,7 metr. centů; příjem jsem tenkrátě řádně kvitoval. Odesílám tytéž dnes, v den sv. Rajmunda, zase zpět ve stavu správném a počtu plném, čistým vzduchem vyprané, mlékem a masem pečlivě protkané a spravedlivým sluncem vybarvené. Podotýkaje, že jim úhrnně přibylo 25 cm délky, 16 cm prsní šířky a 31 kg váhy, prosím, aby přebytek ten laskavě mně byl připsán k dobrému. S úctou... Dáno na Δ -ově dne 31. srpna 1883...“

Šest neděl jsme tady s tou bandičkou strávili pospolu. Bavili jsme se dobře, čas nám uplynul jako voda, my unikli i těm pražským obavám před cholerou...

Hrome, přece jsem teď o ni zavadil! Ale — jaképak strachy! Naše pražská obecní správa by jí dala! Odkudpak by sem přišla — co? Jakpak by se do Prahy dostala — he? A nevyhodila by jí naše slavná obecní správa ihned zase ven — že ne? Taková cholera po čertech dobře se vypťá dříve na obecní správu, než někam vejde!

Vždycky jsme hubovali, co je komis stran „opatřování Prahy dobrou pitnou vodou“, — nu a dnes, v tom parnu, není dobrá pitná voda pravým dobrodiním? Ať řekne někdo, že *není!* A kdyby měla nějaká epidemie hrozit nám skutečně, hodlá prý obecní naše správa docela dát protokoly těch komis vytisknout a *zdarma* rozdávat mezi lid! Ano!

Ale ani tím nehodlá se neunavná obecní správa pro

případ nebezpečí obmezit. *Ještě* jiná opatření hodlá učinit. „Vyšplichování — mytí — karbol!“ huboval včera muž z lidu přede mnou. „Kdyby obec dávala pozor, aby nebylo mléko špatné a maso zkažené a máslo a tvaroh a bůhvíco! Z toho se dělají nemoce.“ — Nechme ho mluvit, dobrého mužíčka z lidu! Copak takový tvůrek ví! Četl, že bude zvolena komise, která se bude najisto radit o zřízení „zdravotních stanic“, jen až se vrátí jistý pán, který hodlá se vydat na cestu do Berlína, kdež hodlá konat studie? Četl, že teprv tyto dny byla jisté mlékařce na Oujezdě vylita putna špatného mléka? A že je to *letos* v Praze již putna *druhá*? He? —

Nebozí Berličané! Tamější listy mají *stále* výkazy o činnosti zdravotních úředníků. Minulý měsíc událo se tam 99 konfiskací masa, kuřat, vajec, mléka, všeho! Jen celých vepřů sebráno prodavačům 39! O takové děsné nezdravotě potravin u nás se ani neslyší. *Ještě* jednou — nebohý Berlín! Tu je ale vidět, kam vede přísnost přílišná! Neboť — čím větší přísnost, tím více špatného se najde, to se ví!

A kousek dobroty srdce má přec jen při všem být! „Nechat člověka žít — a tasemnici také žít!“ Proto se taky chovu tasemnic daří v Praze daleko líp než jinde!

Když se při nějakém zákazu hledí přísně na to, aby se ho dbalo, přestává z něho všechna zábava. My v Praze máme chválabohu zákazů také dost, ale ze špásů s nimi ani nevyjdem.

Že prý teď například přísně se bude hledět k dezinfekci veřejných míst, jmenovitě stanišť fiakristských atd. Hehehe, to bude juxu! Copak se posud k tomu „přísně“ nehledělo? Ondy jsem šel jen od rohu voršilské školy k Národnímu divadlu a věru že nezapomenu, jak jsem se na krátké té procházce bavil. Užije-li čtenář kapesního šátku, může jít v myšlenkách se mnou. Od školy až ke kostelním dveřím smrděly fiakry, odtud až ke klášternímu vchodu smrděl potok jakés husté barvy, jižto snad renovatěři z kostela vynášeli a prostě vedle chodníků lili, odtud až po konec kláštera smrděly drožky, a pak, až k divadlu, smrdělo to ostatní. Právě vyšla z jednoho tamějšího krámu žena se

škopkem, kráčela vážně až ke kraji chodníku, naklonila se a vylila obsah škopku hned vedle. Zamyšleně hleděla pak na honící se, tlačící se vlnky černé.

Přiznám se vděčně, že jsem se zasmál nahlas. Jsem arci náramný smíšek! Jen několik kroků odtud stál strážník, díval se také na to, a nasmál se. Snad ale tomu vtipu hned neporozuměl.

Nedivil jsem se mu pranic, kdopak by zde, v nejbližším sousedství policie, takový vtip na pražskou čistotu očekával! Ale přestal jsem se hned zas sám také smát, neboť strážník počal si mne již prohlížet. Jeť známo, že u nás na ulici zpívat, hvízdát a smát se je zapovězeno co nej-přísněji. Snad kvůli zdraví.

△ V Praze 14. července

Nebudu už hubovat! Atsi třeba velectění naši pravnu-
kové v příštím století řeknou: „Byl to moudrý muž, tenhle
△, jak náleží moudrý; ale důsledný nebyl. Jeden týden
na českou politiku huboval, druhý týden ji zas chválil.“ —
Atsi! Já se řídím dle svého srdce a to teď patří našim
poslancům.

Ať smiřujou, jak chtějí, já už se jim nesměju. Ať dají
Němcům ještě jednoho, ať jim dají ještě dva, tři „zemské
výbory“, já jim to schvaluju. Ať jim dají půl miliónu, celý
milión, dva milióny na německé divadlo, dobrá! Ach —
jaké blaho spočívá v dávání! Dávejme, dokud můžeme,
a teď můžeme. Já jsem zrovna takový, jakoví jste vy,
dobří, hodní poslanečkové čeští: pěkná nějaká věc mne
těší teprv pak, když ji někomu daruju, když jí zas někomu
jinému „udělám radost“. Teď máme například tedy mož-
nost a moc učinit něco pro český národ; pěkná věc, tuze
pěkná — ale co s ní? Darujme ji Němcům, udělejme jim
chudáčkům „radost“!

Je pravda, Němci tak nečinili. Ani je nenapadlo. Bodali
nás po dvacet let, kde jen mohli. Čeho ale docílili? Jsme
jako ta perlová škeble: tam, kde nás nepřítel bodnul, my
zacelující usazujeme perly — vemte si je, ty české perly,
drazí němečtí krajané naši! Vemte si proboha už nás Čechy
raděj všechny, se všemi dětmi, s celou naší budoucností! Vy
ještě váháte? Ach jen kdyby přišla už nějaká ta „vláda
doopravdy česká“! Hned by bylo po českém národě, hned
by byl mír a poklid v zemi. Snad by arcí ještě několik
Čechů zbylo těch tvrdších, kteří nevolají pořád „českým
vůdcům sláva!“, — ale s těmi už by se zatočilo.

Poetičtějšího sněmu ještě v Čechách nebylo. Láska —
snášlivost — smíření — smíření! Jen aby to dodrželo!
Je něco krásnějšího než smíření?

„Buďme smířliví — odpouštějme chybným,“ praví mudrc.

„Žádný člověk nemá zcela nepravdu, žádný zcela pravdu,“ praví jiný mudrc.

„Nic nepohne srdcem tak jako pohled na nepřátely se smířující,“ praví ještě jiný mudrc.

Mé oči jsou plny slz. Nemohu pro slzy ani psát — nejraději bych hodil péro někomu na hlavu.

Ach — jak krásně je teď ve sněmovně! Jako v přírodě po bouři. Ještě v dálce brouká hrom. Ještě se někde v koutku zaklikatí blesk. Ale duha klene se již až ke stropu. A každý náš poslaneček září jako „deštěm napojená květinka, vysílající omamnou vůni“ k lavicím vlevo, kde sedí Němci.

Oni ovšem Němci ještě jako by nechtěli. Ještě má pravdu ten, který poukázal k zajímavému faktu, že literatura zná sice už Rozmluvy Čecha s Němcem, o nějakých rozmluvách „Němce s Čechem“ že není ale dosud praničeho známo. Však ono to přijde!

Teprv včera jsem se potkal s Němcem jistým.

„Co je pravda, to je pravda,“ pravil uznale, „na vás Češích se to přec jen dobře jede.“

„Ano, ano,“ odvětil jsem hluboce pohnut, „ani největší náš nepřítel nám neupře, že jsme hloupi.“ —

Aťsi tedy velectění pravňukové mně jednou vytýkají, že jsem nebyl důsledný. Dopálí-li mne, řeknu jim ještě do očí, že nejsem ani moudrý! — Už je to venku — nejsem! Nebo to obraťme jinak: jiní jsou ještě moudřejší. Přesvědčil jsem se o tom. Mám u pražských šarfšiců známého. Známe se proto, že on mně dělává — ale já neřeknu, cože mně dělává; každý by dle toho poznal, čím je, a nebývá v obyčejí politiků prozrazovat své prameny.

Potkali jsme se tedy před třemi nedělemi. Můj známý byl v uniformě. Já nevím, co to je: ale když je v uniformě, vždycky se mně nějak vyhýbá. A nevím, co to je, že se mu pak vždycky schválně nějak blížím.

„No, vy gardo boží, vy stotřiadvacátý kúre andělský, vy chloubu pražských ulic a náměstí,“ povídám, abych

se mu jako zalichotil, „co tedy bude s tím českým velením?“

Zatáhl za řemen své pušky, což znamená pozdrav. „Nejde to...“

„A proč to nejde, gardo?“

„Vyšší pokyn — vždyť tomu rozumíte.“

„Nerozumím.“

„Vždyť jste také pražský měšťan.“

„Ne — jsem jen příslušník pražský.“

„Jen příslušník!“ a ustoupil o krok nazpět. „No — snad tomu rozumíte přec,“ a pozdravil a šel.

Zůstal jsem strnulý. Je pravda, já jsem jen příslušník. A on je náramný rozdíl mezi měšťany a jen-příslušníky — vždyť i u Sv. Bartoloměje ještě jsou „měšťané“ uraženi, že mají bydlet pospolu s „jen-příslušníky“. Ale že ten rozdíl má vliv i na duševní chápavost, přece jsem nevěděl.

A tento týden jsem se setkal s uniformovaným svým známým zase. Hvízdal si marš, ale zarazil a usmál se na mne.

„No — už cháпáte?“

„Ne.“

„Inu, měli jsme dobré zprávy. Dalo se nám vědět, že se bude ‚smiřovat‘. A když se nahoře ve sněmovně smiřuje, my dole před sněmovnou přec nemůžeme mluvit česky? Prosím, cožpak by řekli nahoře Němci, kdyby najednou pod okny zaznělo české: „Do zbraně!“ — he? Když jsme tedy dostali pokyn, nechali jsme českého velení zase hezky být — něco musíme udělat českým vůdcům k vůli — jsou taky chudáčkové — už se jim všude smějou zrovna jako nám.“ —

Ach — smíření — jen smíření! Dejme jim všechno, co chtějí, a ať to chtějí nebo nechtějí. Neboť „jediná kapka záští zbylá v kalichu svornosti“ zbrzdá zas celý kalich. Proto se mně také pranic nelíbila ta žádost, aby země dala 800 000 na letní české divadlo. Já vím, že nedá, vždyť to má být divadlo české, a také milerád věřím, že celá žádost je jen tak naoko, aby ti Čecháčkové v Praze a po venkově nehubovali pro ten půlmiliónek na německé, pak že se

prostě řekne: „Na všechno nemůžeme dát!“ a dá se jen na německé; ale — už to žadonění není pěkné!

Což o to, my budeme letního divadla vždycky potřebovat. My budeme potřebovat i jiných pro divadlo ještě věcí, neboť konkurence bude velká. A země platí na české divadlo bagatýlky teprv po dvacet let a na německé divadlo sumy už po sto let. A my bychom potřebovali ještě tak mnohého jiného, jmenuju zas jen muzeum. Ale cožpak to Češi nám Čechům dají? Já bych arci věděl pomoc — někdy mívám totiž také nápad. Kdyby takhle Herbst se ujal českého muzea. Nebo Plener žádal 800 000 na české divadlo. Hned bychom oboje měli. Ale Herbst a Plener nebudou snad chtít!

Nesmírně se všude líbí nejnovější vtip pana hraběte Taaffeho. Privil kdesi v Celovci: „Choleru sice nemáme, ale máme český sněm.“ Hehe — hehe — tuze dobře! Já přec jen myslím, že je pan hrabě tajný Čech, — ten jemný cit pro každou bolest českou!

Jak ale tomu uniknout? Stávám uprostřed nejšířší třídy pražské, točím se sem tam a přemýšlím. Mám — nemám odejet? Je to nóbl, opustit teď ještě Prahu, nebo nóbl zůstat teď už zde. Před měsícem bylo ještě nóbl odejet; ale teď už! Je zde nyní „v některé příčině“ i dosti příjemno. Lidí málo, skoro ani ne vidět, za tři čtvrtě hodiny potkáš půldruhého člověka. Žebrák tě neobtěžuje žádný! Jde klidně kolem a na jeho soucitné tváři čteš zřejmé: „Chudák — nemá asi taky nic — nedřepěl by zde v Praze!“

Jak teď musí být po venkově krásně! Když se studenti rozjeli a všude po celých Čechách bude plno krásných slavností — oslavování činů, které jsme zapomněli vykonat, jubilea velkých okamžiků, kterých jsme neměli.

Jak silní, jak zcela jiní než ještě vloni jdou studující letos z Prahy! Je pravda, klímali dosti dlouho. Nic je nebudilo. Ani ty německé zkoušky na české universitě jimi mnoho nehnuly. Ale — rázem to bylo jiné! Přijela k nám slavná italská zpěvačka. Líbila se, roznítla nás — a naše statná mládež nebyla pojednou k udržení, vypřáhla umělkyni

koně a táhla ji s unášejícím jásotem sama z divadla až do hotelu.

Zachvěl jsem se, když jsem to četl. Ano: my vychováváme pokolení reků!

NÁRODNÍ LISTY 15. července 1883

△ V Praze 21. července

„Prosím, musíte si koupit nové kapesní šátky; posavadní už se třepí,“ pravila mi má služka zrovna před pěti minutami.

„Nekoupím.“

„Ale když jsou tyhle už tak —“

„Vím já, jaké ty kapesní šátky teď budou?“

„Jaképak mohou být —“

Ani jsem už neodpověděl. Nu ano — vím já, ví ona, ví laskavý čtenář, co se teď vlastně z kapesních šátek vyvine? Však on si každý všimnul té zprávy o libenské továrně, která hodlá vydávati — chci říci tisknouti teď kapesní šátky s vyobrazením Národního divadla! Zná ale jeden jediný takový všímavý člověk přirozené nadání kapesních šátek? Ví někdo, kam to šátky přivedou, když bude talent jich rozumně podporován?

Neříkám, že přišla továrna v Libni na něco zcela nového. Byl jsem ještě zcela malý hošík, když jsem vídal už obrázky na kapesních šátcích: podobizny různých monarchů, „Schlacht bei Austerlitz“, „Erdbeben in Lissabon“ apod. Pak ale ten způsob na čas zaniknul, zase se objevil, zase zaniknul — už to tak bývá při velkých myšlénkách a důležitých zjevech, že ťukají několikráte na duši lidskou, než ta se jim otevře dokořán. A teď už tisknou venku v Německu (že prý také už v Rakousku) kapesní šátky zcela účelné, a když vojín pohroužuje obličej svůj za přirozenou potřebou do pestrých jich záhybů, čte zároveň předpisy vojenské, o chování se k představeným, o konstrukci ručnice, o povinnostech na strážích, a stává se z něho vojín znalý a dobrý. Jistý berlínský kolega („Naso“ se jmenuje) napsal o budoucnosti kapesních šátek co vzdělavacího prostředku někdy před půlrokem celý fejeton; ale fejeton je ještě něco zpola

žertovného, zábavného, a tyto moje řádky, diktované nejčistším vlastenectvím, jsou už opravdovy zcela a myslují to, co povídají, náramně upřímně.

Není pražádná pochybnost, že plátěným tím prostředkem, jemuž se říká šátek kapesní, pošine se lidská vzdělanost kupředu s rychlostí úžasnou. Nu ano, když se dělá z hadrů papír a na ten se pak teprv tiskne, pročpak by se nemohlo tisknout hned na sám hadr? A jakým je kulturním prostředkem dnešního dne tisk, ví přece každý. Ale já mám například vtip nebo vznešenou myšlenku a dám ji do fejetonu — mohu čtenáře nutit, aby ten fejeton četl? Když ji však dám čtenáři na kapesní šátek, může se jí čtenář vyhnout? Nemusí pak do ní takřka „nosem vrazit“?

Ach, naši praotcové byli duchaplní a tušili budoucnost kapesních šátků! Teď teprv porozumíme tak mnohým říkadlům jich. My pochopíme, že „nos všude strkati“ jen během neblahých století nabylo významu posměšného, původně že to znamenalo nejvznešenější touhu po vědě a umění. Že „za nosem jíti“ znamená jíti za nejvyššími cíli lidstva. Atd. „Nosem psáti“ bude arci snad posměšné také nadál, ale „nosem čísti“ — aha! to se bude poslouchat už jinak!

Neodvážím se poukázat k tomu, jaký vliv systematické pěstování kapesních šátků bude mít na krásnou literaturu českou. Kdož také by si dovedl pomyslet *dnes*, jak rozkvetě literatura, až z kněhkupčků Ottů a Valečků, Kobrů a Urbánků přejde nakladatelství na několikapatrové, obrovské *fabriky kartounové!* Ach — a jak mně bude, až vytisknou několik nejněžnějších lyrických písní mých na ženský facalík a já poprvé z povzdálčí uvidím, jak se tvářička české krásy stahuje jako ku kýchnutí, jak ručka její honem-honem facalík roztahuje, povyšuje — — — „Kýchám vám na vaše básně!“ — bože, jaká to bude sladká poklona, jaké štěstí!

Spíše už bych si dovedl pomyslet, jaké as důležitosti nabude kapesní šátek ve škole, ve vychování české mládeže vůbec. Myslím, že smíme najisto doufat, že naše vlastenecká šlechta neobmezí se návrhem na zavedení němčiny

jen do našich škol středních, že navrhne ještě, aby němčina byla zavedena i do nižších a nejnižších škol českých. Je to svatá povinnost té naší vlastenecké šlechty! Vždyť jsou mezi ní synové oněch otců, kterým po bitvě bělohorské vzdor nejlepší vůli jich přece jen se nepovedlo zničit celý český národ, — a povinností zdárných synů je zajisté, aby pokračovali tam, kde otcové byli nuceni ustáti, aby zničili tedy český národ teď, když to nešlo tenkrát!

Nu dobrá! Ona ale němčina těm českým klukům přec jen do hlavy dosti rychle nepůjde. Dá se jim tedy na šnuptychle. „Die Mutter, der Mutters, dem Muttern“, — „die Weib, des Weibs, dem Weiben“ a jak se to ještě dále skloňuje, a pak zajisté nebude smít žádný takový prokletý kluk říci, že mu němčina „nejde pod nos“! — „Vezmi se za nos!“ houkne učitel, když kluk nebude honem vědět, říká-li se angreštu po německu „Johannis-“ nebo „Wacholderbeere“. — „Ta má nosíček,“ řekne učitelka pochvalně, když zcela malá slečinka dovede už dobře časovat „ich liebe dir“. — „Gesehen und richtig befunden. Schulinspektor Clam-Martinitz“ — bude stát dole u obruby kapesních šátků, českou zemskou vládou pro školy schválených. Němčina je arci nejpřednější věcí na světě; ale ostatní vědy: náboženství, zeměpis, počty atd. dostanou totiž také po šnuptychlu. Zcela malý prádelník pak školáčkovi stačí na celý učebný den. Matky budou mít po celý týden dosti příjemné zaměstnání se „školským prádlem“, a otcové, když jim peníze na učebné prostředky už nestačí, budou se moci některým tím šátkem zcela zas pohodlně pověsit někde na půdě. Dosavadní „předepsané“ čtené a drahé písanky a podobné školské „nutnosti“ sice chudší otce už také k tomu vedou, ale neposkytují jim dosud přece dostatečných zakončujících pomůcek. — Nesmím zapomenout, že rýma může se státi také předůležitým prostředkem vychovávacím, — nu, vždyť lékařská věda umí dělat už i rýmu umělou!

Čím ale bude kapesní šátek v politice, nu — to „leží před nosem“! Agitačním prostředkem nejprvnější třídy! Upozorňuju na to veškeré naše přirozené a nepřirozené

vůdce. Chtějí-li tito ještě nadál lid český „vodit za nos“ a obden mu něco „pověsit na nos“, bez těch kapesních šátků už se neobejdou.

Proto myslím: honem vydat zákon, aby na kartounu směli ode dneška tisknout jen staročeši. Monopol.

Pro mladočechy se budou tisknout šátky také, ale arci v některé fabrice staročeské. Dá se jim doprostřed vyobrazení svatováclavské trestnice, do každého rohu úhledná šibenička a kolem dokola těch několik jejich titulů: vlastizrádce, škůdce, arcičech, boucharon, a je to — jaképak rámusy s nimi! Ty šátky jejich budou mít ostatně svůj užitek i pro lidi jiné, například pro staročeské žurnalisty: žurnalista rozestře takový šátek před sebe, opíše ty nadávky, a má úvodní článek; lepšího by ani nedoved.

Pro staročechy musí být ovšem šátky zas zcela jiné. Doprostředka dá se veliký prázdný kruh, čistoučký, běloučký; ten bude jako věrným vyobrazením politických úspěchů, jichž nám obratní naši vůdcové během nějakých třiceti let vydobyli. Do čtyř rohů vytiskne se: „Sláva!“ Na druhou stranu pak kratičké politické poučení. Už je ho nalehavě, co nejnalehavěji potřebí! Už sebou lidé škubou: „Cožpak těmi českými šlechtici šijou čerti, že místo o *práva českého lidu* starají se zase už jen o němčinu?“ Ano, tak rebelantsky a bohaprázdně lidé mluví! Proto honem nějaké to poučení: krátký výtah o právech českého lidu, ale také o povinnostech českého lidu.

„*Předním právem každého Čecha je, že se smí učit němčině.*“

„*Přední povinností každého Čecha je, že se musí učit němčině.*“

Ať každý staročekáček, když ráno vstane a tělo své čistí, ihned se řádně poučí! Sic upadne věru už i ten do myšlének samostatných — —

A pak se tam mohou vytisknout ještě jiné moudré věci. Ale — opatrně! Jen propánaboha žádný staročeský „politický program“ ne! Vždyť nemůžeme přece každých čtrnáct dní pro celý národ dát dělat vždycky zas nové šátky? —

Také jednotliví poslanci mohou kapesních šátků při

nových svých kandidaturách dobře užít. Dát na ně například volební řeč. Ale opět opatrně, tuze opatrně! Český občanek se změnil, dnes už je naprosto jiný — dnes nejen šátek, nýbrž už celého pana kandidáta „strčí do kapsy“.

NÁRODNÍ LISTY 22. července 1883

△ V Praze 4. srpna

To musel být v české sněmovně okamžik velebný!

Němec dr. Russ odvážil se žádat, aby Češi na českém sněmě nemluvili více česky, nýbrž ovšem — německy.

Ale také se dostalo Němčikovi hned pořádné odpovědi! Arci mohl národ náš směle očekávat, že všech sedmdesáte poslanců jeho vyskočí zlostně jako jeden muž — o naši, v národních věcech zrovna divoké šlechtě ani nemluvím; ale oni — nevyskočili — byli všichni tou smělostí nejspíš zkoprnělí. Vyskočil z nich jeden jediný, hlásil se ihned o slovo, šlehnul po dr. Russovi rozohněným zrakem svým a spustil vskutku — jak si toho byl přál dr. Russ, *ihned* německy.

Dojem byl nesmírný. Ani jediný Němec nerozchechtal se do hlasitého smíchu. Čtyry pětiny z nich pokryli si kapesními šátky rychle tvář a — drželi šátky tak dlouho, dlouho! Když je pak zase sundali, vypadali v obličejích celí utrápení. Byli zničeni. Leckterému se v očích leskly až slzy. —

Začátek je učiněn, teď jen rychle pokračování. Teď jen ať podají Němci hotový návrh zákona, že pro český sněm platí pouze němčina za jazyk parlamentární. Velkostatkáři budou beztoho pro to. V českém poslaneckém klubu bude sice trochu řečí, ale — — A pak už vyjde národní manifest, že „beztoho“ každý český poslanec umí německy, staro-české listy se rozepíšou, že „to není tak zlé“ a jenom ti „štváči a vlastizrádci“ že pořád tento a — — —

Hezky s námi mluví už naši němečtí krajané! Je někde ve světě některý Čech, kterému při té řeči páně Russově neustoupla všechna krev až do srdce? Který by při dalším o tom přemýšlení až nešlel? —

Ó ano! Hned tady u mého psacího stolku sedí člověk jeden, píše nedělní fejeton a odbývá celou událost

„lehkou satirou“. A ostatní čeští lidé čtli sněmovní zprávu, přečtou si tu „lehkou satiru“, přečtou ještě nějakou lokálku a pak si zívnou a řeknou: „Inu — inu!“ — a bude po všem.

Kdo si tak vzpomene o dvacet let zpátky na ten národ plný bujnosti a síly, z něhož jen poněkud obratné ruce mohly učinit všechno — všechno! A kdo se na nás podívá, čím jsme učiněn! Jen si to řekněm: *ničím!*

A přece pořád nad něčím jubilujeme a někoho slavíme. Za měsíc slavíme památku alespoň dvou „buditelů“, činí do roka alespoň tedy 24, za deset let 240. — Věřu že mně nenapadne, abych ubíral komukoli na lesku jeho, — ale buďto to naši géniové neuměli, nebo jsme my, když vypadáme takhle po svém probuzení, za celou obrovskou práci ani nestáli.

A bude tomu všemu v budoucnosti jinak? Příliš lacino odpovídá se na takovou otázku odpovědí: „Doufejme!“ Budoucnost bude spočívat na ramenou dorůstající generace. Svou mládež, ten „bílý květ na zeleném stromě“, sobě chrání, ji jakožto „zelený štít svých nadějí“ vysoko si nese každý národ. Také my si svou mládež, svou „zelenou čáku“, chválíme stále jako Tyrolák svůj zelený klobouk. Nu chvalme — ale nepřechvalme; a když vychováváme, vychovávejme rozumně. Především — neokřikujme ji pořád, kdykoli se v ní jeví nějaké skutečně mladé hnutí a trochu zakypí ta přirozená bujnost její. „Plesání mládenců jest síla jejich.“ Nechtějme mít rok bez jara, příští muže bez kypícího mládí. Však ona příliš bujnosti beztoho nemá, ta mládež česká, a je to přirozený následek naší historie, našich poměrů, nestatečnosti pánů otců, měkké české povahy vůbec. Nevolejme stále na ni: „Vy mladší poddáni buďte kněžím!“ a „Mezi množstvím starců stůj a k moudrosti jejich připoj se!“, vždyť je ta mládež naše už beztoho tichounka jako pěna a vypadá dojemně jako jinoch se šedinami. Činí dojem starobnosti. Chceme-li a musíme-li už vychovávat, vychovávejme příkladem, vlastní statečností, ryzostí, nadšením. Ach bože — arcit, kdybychom my starší nebyli sami tak mdlí, tak beze všeho nadšení, tak slabí!

Nejlíp aby nás všechny, staré mladé, vzal někdo do vychování. Kdo?! — to je to! Němec Heine měl pro svůj národ známé to svoje sarkastické přání, ale my nemůžeme děsný ten jeho sarkasmus o „národní káznici a společném bičí“ ani opakovat. My jsme i beze vši národní viny své prodělali už poroby a kruté kázně dost a na nás má osud pořád nějaké společné biče. Jsme jim už tak navyklí, že užíváme chvíli oddechu jen k tomu, abychom si sami — napletli nových.

Seděl jsem tyto dny chvíli v hostinci ve společnosti jistého starého vlastence. Přistoupil k stolu cestující agent a nabízel ku koupi jakýs přístroj: „Můžete se jím zcela bezpečně holit sám.“ — „Ach, my Čechové holíme se odevždy nejlíp sami,“ odmítl jej vlastenec a s povzdechem obrátil se pak ke mně: „On je cizinec, on neví, že jsme už dávno na holičkách!“

Ano, ta budoucnost! Ta mládež! Kdo by byl dosti mudrcem, aby dal pravou radu! Já jím nejsem, říkám to upřímně. Mládež dle mé chuti by nebyla asi dle chuti jiných, alespoň dnes. Ona ta naše dnešní mládež ostatně není zlá v podstatě své, ba řekl bych, že je na mládež příliš dobrá. Má celou řadu vlastností pěkných, je duševně čilá, studii opravdově milovná, pro literaturu a vědu zanícená. To je tuze pěkné. Ale je mi tak nějak zaleklá — arci jako celý národ; trochu výtečníkující, samý předseda, místopředseda, jednatel; málo praktická a příliš mnoho se za literární slávou pachtící, samý novelist, veršovec, fejetonista atd. Neříkám, že má snad sama „dělat“, řídit politiku, byl by to nesmysl; ale zcela nevšimavou nemá také být, u všech národů je student v politickém ruchu jakous garniturou. Arci byl náš student tak dlouho okřikován, až se stal zamlklým, jakým je. Rovněž neříkám, aby nezaujímal důstojné sobě místo v rozkvětlém našem spolkovém životě; náš život potřebuje i činnosti té. A docela už mne nenapadne, abych chtěl zamezovat tu všestrannou snahu literární. Ta se vůbec zamezit ani nedá. Těch studujících, kteří by sami nebyli někdy spáchali nějakou báseň, novelu atp., není v Evropě snad ani deset percent, nu,

a když je spáchali, chtějí je mít také vytištěny, to je přirozeno; mimoto setkala se česká literatura s úspěchy, květe a úspěch mládež láká: ale máme poměrně *příliš* mnoho těch mladých sil, které v literatuře hledají své životní povolání. Řekl bych zkrátka, že je u nás *příliš* mnoho studijního, „pokojičkového“ života, mnohem *více*, než je potřeba.

Vždyť jinde vědy a literatura také květou! Anglickému studentu vytykají se četné, prarůzné sporty jeho — ale anglická věda a literatura je první ve světě. Francouzskému studentu vytyká se život dle společenských našich pojmů až neslušný — ale francouzská civilizace je pořád příkladná, francouzské básnictví vévodí divadlům celého světa, a odevři konverzační slovník kterýkoli, francouzských jmen tam nalezneš nejvíc. Německému studentu vytykají se od nějakých už sto let buršácké jeho spolky; ale německá literatura květe, německa politika vítězí, a nebylo snad jediného slavného jich literáta nebo politika, aby nebyl býval těch „zhoubných“ spolků živě účasten. Tyto dny jel Bismarck městem, v němž byl konal universitní studia svá. Na nádraží vítali ho studenti v spolkových svých barvách. Ihned se hlásil k bývalé „barvě“ své a měl upřímnou radost z toho, že nynější „senior“ její měl tvář po šermu celou sflastrovanou. Ta děsná hrůza, jaká by pojala českého politika z pohledu na takového „rvavého“ českého studenta! Noviny by na toho studenta ihned vychrlily národní kletbu svou. Neboť — náš národ se jakživ nikdy s nikým nerval!

Nepatřím k těm, kteří vidí při „vlastních dětech“ samé jen vlastnosti dobré, na „sousedově synu“ ale vše špatné. Arci mně nemohou například němečtí studenti pražští být sympatičtí, to je až tuze pochopitelné; ale závidím jim jich turnéřskou pilnost, jich šermířské cviky. Když vidím takového studenta s obličejem plným švů, vždycky si pomyslím: Ten bude jednou náš *tuhý* nepřítel. Vždyť to vidíme již z praxe. Od roku 1860 uplynulo již čtvrt století a několik studentských generací přestouplo do praktického života. Život ten přirozeně přibral jimi trochu rázu. Ně-

mecké kraje staly se tvrdými, německý profesor, doktor, úředník vystupuje tam agitačně, rázně, řekněm třeba neurvale; české kraje zemdlely, ztichly, český profesor, doktor, úředník jen se plíží, jen se životem prosouvá, prostrkuje.

Abychom si rozuměli — býváť u nás i k jasné myšlénce výkladu třeba! Nepřeju si anglických sportů, francouzských výstředností, německých buršensšaftů — ale přeju českému studentu výdatné živosti. Jak toho docílit, nevím. Ale tolik vím, že například náš Sokol nenalezá v českém studentstvu té opory, kterou by přirozeně nalézti měl. A v tom Sokole že mezi členy studenty nekvěte například zas umění šermířské, jak by kvěsti mělo. A dále vím, že kdo je zdatný turneř, bývá po celý život zdatný muž, a či ruka za mládí dovede rázně se chopit špadónu a či oko dovede srdnatě pohlížet v tvář soupeřovu, že podrží ráznost a srdnatost pro celý svůj život.

△ V Praze 11. srpna

Co dělat — když už jsme se jednou do smířování dali, smířujme vesele dál! Hloupí Němci se náramně mylí, myslí-li si, že to mají Šmejkalovou odpovědí na Riegrův list teď snad už odbyto. Ohó! my potomci táboritů se hned tak nedáme. Vyhodí-li nás Čechy dnes někdo oknem, my přijdeme dveřmi zas — my neutečem, nikdy!

To bude tyhle dny podívaná — od posledního moru v minulém století neviděla Praha tak pěkného kajicného průvodu, jaký spatří teď! Sto čtyřicet poslanců, jak šlechtických, tak jen-tak-lidských, k nimž se přidá ještě několik set jiných výtečníků a pyšníků českých, půjde boso, prostovlaso a v dlouhých, bílých „holblajvantových“ košilích z Měšťanské besedy do německého kasina vyprosit nám Čechům milost. Půjdou Širokou, Ovocnou ulicí a přes Příkopy, zamkne, tiše. Původně sice se mělo cestou zpívat „Svatý Václave“ — ale sv. Václav „padl“ ze dvou příčin: za první, že v té písni je něco jako „Vyžeň...“, a za druhé, že vzdor chvalitebně přísným stanovám Českého klubu nejsou přece ještě poslanci na kvarteto dosti sestudováni. A všichni kajicníci budou číslováni, což má svou hlubokou politickou důležitost. — Vejdou tedy do kasina na dvůr a spustí: „Miserere!“ Venku ale zůstane stát několik důvěrníků a dá pozor. Němci, to se rozumí, začnou Čechy vyhazovat. A teď důvěrníci přihlídnou: bude-li mezi vyhozenými kajicníky scházet číslo jen jedno jediné, je to znamení, že Němci snad přece jen to nemyslejí zcela tak zle a že se může v šťastně započaté smířovací akci co nejrázněji prosebnými listy, kajicnými průvody atp. pokračovat. Povídá se také o jisté válečné lsti. Totiž — kdyby se tam v kasině vidělo, že je už tuze, už příliš zle, jeden z kajicníků že se bude tvářit, jako by mu bylo z toho

letošního počasí nanic, „někam“ se tam schová, a pak arcí „nebyli vyhozeni všichni“ a může se pokračovat — jak už praveno. Ale poněvadž je to válečná lest, nesmí se o tom prozatím veřejně mluvit. Pst!

Však my na ně vyzrajeme. Možná, že ne hned, ale snad nám přece jednou dobrácky odpustí, že jsme Češi. Nesmíme se unavit. Kdypak asi ráčí mít Jeho Vznešenost, nejmilostivější náš pán a pan dr. Šmejkal svátek? Nebo narozeniny? Národe, pozor! Arcí není snad právě teď dosti důstojných a slavných gratulantů v českém národě. Aby takhle nebožtík Žižka vstal a šel s bukýtkem v ruce!

A my neunavíme! Veškeré obecenstvo, celý národ pomáhají ve vlasteneckém nadšení. Na koho se podíváš, každý smíruje. Zrovna před témdním, o desáté hodině ranní, a bylo to ve Vodičkové ulici, ozářila páně N. N-ova ducha poprvé velikost smiřovací politiky, a on zašel si ihned do kloboučnického krámu ke „Třem Francům“, aby si koupil cylindr. To je vždycky počátek. Nasadil ho a šel. Věděl, že se budou jeho známí trochu koukat a trochu smát. Ale než došel na roh Václavského náměstí, měl pomocí cylindru už „vyšší“ stanovisko. „Man muß politisch sein,“ smiřoval v duchu nejprv sama sebe — a ejhle, on cítil, že to jde zcela dobře. Dostal kuráž. „Kommen Sie her!“ zavolal hned nato na veřejného posluhu stojícího u kandelábru. A vida, posluha, ačkoli patrně žid, vskutku přikročil, mluvil s panem N. N. a přijal od něho i tři šestáky. A od té doby smiřuje pan N. N. každého sklepníka, každou krámskou, večerní svou hospodskou společnost, svého holiče, své známé na procházkách — a tak lehce, zrovna hravě, jenom němčinou!

Ach bože — mám Čechousa* pana N. N. líčit dál? Ano, ano, my Čechové máme i svou mužskou demi-monde! A proti ní je ta ženská demi-monde, kterou policie chytá po ulicích, zrovna bílou lilíí a skvoucím andělem. Pročpak chytá policie jen tu jednu? Pročpak nepodrobuje také tu druhou pravidelnému lékařskému dohledu?

Taková zřejmá, po nejveřejnějších místnostech se rozta-

* Čechous, vzorně tvořené slovo podle *mrkous* = nepovedená mrkev.

hující národní nemravnost, a žádná proti ní zákonná ochrana, žádná! Teď, říká se, prý se ovšem na něco pomyslí a chce prý se učinit zákonodárský návrh. Aby byl národ před tím jedem jist, má prý se jím totiž — očkovat celý národ!

Zrovna jako někteří lékaři navrhovali, aby jistý jed jiný — méně nevinní čtenáři vědí, jaký — také se kvůli jistotě každému naočkoval. Jiní zas lékaři nato ale dokazovali, že by ve třech generacích bylo pak — po celém lidstvu.

Trnuli jsme hrůzou a děkujeme nebesům, že je po „zákonodárné sesí“. Že prý skutečně ten návrh zákona už měl přijít. A vystávali už i moudří někteří pánové, kteří nám dokazovali přímou výtečnost jeho. Ne, ne, pánové, neračtež dokazovat ani dnes, ani budoucně. „Nasypat mu řezanky a dokazovat, že je to oves, nesmí se ani oslu,“ praví přísloví. Za osly nás můžete mít, máte k tomu některé důvody dobré; ale kdybyste nás měli za ještě hloupější, to by nás skoro už urazilo.

Ba, už je po „sesí“. Koprněli jsme mezi ní nad ledačím, zcela neočekávaným. A já, poněvadž mám svůj mozek zcela osobní, koprněl jsem nad ledačím zcela osobně. Například nad debatou divadelní.

Bylo by tuze zajímavě prozkoumat, kdy my Čechové, když něco tvrdíme, máme vlastně pravdu a kdy vlastně nemáme pravdu. Po třicet let, když národ tak trapně, tak těžce sbíral si na své divadlo Národní, křičeli jsme pořád, že vystavět divadlo to je povinností země. A když po vyhoření národ dal nový milión, volali jsme zase, že dát jej je povinností země. Z čehož by mohl každý tedy směle soudit, že země je našemu národu teď penězi, a to velkými penězi na jeho divadelní potřeby povinována. A když přicházíme se skromným požadavkem na divadlo letní, že radostně nám ten požadavek splní? — To je to! „Logika je zcela jiná,“ tvrdíme roku 1883 zase my! Když se nedalo českému národu dosud nic, nemá se mu dát prý také nadál nic. Nu — to jsme v tom dobře! Tedy: dokud měli většinu Němci, nedali oni nám nic; a když máme většinu my, nedáme my si nic.

„Pořád starat se o divadlo,“ to prý beztoho nejde. Bože, jak jsme my hned unaveni, když se máme o něco svého starat! Ještě jsme ruce ani nezdvihli, a už je máme jako přetlučeny. Ještě jsme práci ani nezačli, a už: „Navrhuju přechod k dennímu pořádku!“ Padla — pojďme domů!

Chci ochotně věřit, že páni řečníci byli o vlastních důvodech plně přesvědčeni. Ale to bych myslil, že se zas jednou dokázalo, jakže nejjasnějšími hospodářskými pravdami a nejpresnějšími ciframi — nedokáže se pranic. „Na chrám *ský dáváme jen tolik a tolik, na akademii *skou jen tolik, na ústav *ský jen tolik — a na divadlo máme dát *tolik!*“ — Copak je to prosím za důvod? Dejte tedy také na chrám *ský, na akademii *skou „*tolik*“, mnoho-li je právě *potřeb!* — Takový důvod se dá zrovna hravě obrátit na všechny strany. „Jak? Na divadlo, na tento chrám umění, na tu duševní baštu našeho národa, dáváme jen tolik a tolik, a na — — máme dát *tolik?*“ A nebudeme mít pořád nic.

Ještě kdyby to mělo do budoucnosti nějaký praktický výsledek! Ale cožpak Němci *nebudou* mít velké své letní divadlo? Budou je mít *najisto*. A když oni, *musíme* my je mít také. A to ne někdy o dvacet let později! Má snad národ zase zařídit „dobrovolné sbírky“?

A kdyby ani nebylo toho, ostatně naprosto nutného velkého divadla letního, peněz značných bylo by na divadlo přece zapotřebí vždy. Považuj si někdo divadlo za luxus, za holou zbytečnost — dnes si je pěstuje a chrání každý vzdělaný národ a každý nakládá na ně mnoho. A my budeme musít je pěstovat a chránit a na ně nakládat zrovna jako jiní.

Člověk by se mohl stát zrovna zvědavým na příští sese českého sněmu, aby viděl, jakže se z toho vypletem.

Ovšem, kdyby nevěděl, že budou, jako hned ta první, všechny do *A-dur*, a nedělal tedy už dnes před nimi „tři křížky“.

△ V Praze 1. září

Už to nebylo k vydržení. Nejen obyvatelé Václavského náměstí, ale také všichni ti, kdož se denně tam alejemi procházejí, aby se nalokali čerstvého kouře „od Primasů“ a „od Štajgrů“, chodili zrovna už jako pitomí. „Ale lidičky — lidičky,“ říkal jsem jim třikrát denně, „jen buďte spravedliví! Copak může naše obecní správa dát rozkopat celou Prahu najednou? Je pravda, že dlážděním zde na Václavském náměstí nebylo hnuto už od nepaměti, snad už nějakých celých sedm neděl; ale oni na radnici mají jistě svůj plán — za rok se najisto čtyřikrát rozkopá celá Praha —,“ a bral jsem je za hlavy, hladil, líbal jsem je.

Ale mluvmе se zoufalými! Že prý na ně už na radnici zapomněli! Že prý tam panuje protekce a Pasífská ulice například překopává se letos už posedmé atd. Nu — zato teď ta radost! Pojednou přišli kopáči a Václavské náměstí je už týden rozrýpnuto přes *celou polovinu délky!* Lidé se kupili kolem, každý se díval dolů do jámy, jen aby viděl, že je to skutečně pravda, a teď chodí úsměvní a šťastní sem tam, pořád sem tam, a dýchají vůni vznášející se nad vykopanou hlinou jako oblak růžový. —

Všechno jde — všechno ve světě, povídám, — jenom trpělivost, netrpělivostí kazí se i nejlíp vypočtená „akce“. Proto také nechápu — račte mi ten lyrický skok odpustit —, jak můžete to nynější počínání si takto ovšem velectěných našich bratří Chorvatů obdivovat! Strhovat maďarské nápisy! Stavět si hlavu proti „slavné vládě“. Ach — jsou chudáci jako sirotkové, nemají tam nikoho — nikoho, kdo by jim moudře poradil, to je to! Schází jim duchaplná žurnalistika, která by dokazovala, že to s těmi maďarskými nápisy „není tak zlé“! Nemají odhodlaného „přirozeného vůdce“, který by jim do očí řekl, že umět maďarsky je po-

vinností každého slovanského vzdělance. Nemají žádného Clama-Martinitze, který by navrhl, aby maďarština byla na všech středních školách chorvatských předmětem obligátním. Nemají nic, pranic nežli bystrou hlavu, politicky ostrý čich, odhodlanost, jednodušnost, neústupnost — kampak s tím!

Člověk zrovna trne, když si pomyslí, co by se stalo v Chorvatsku, kdyby tam měli slavnost havlíčkovskou a nějaká „Severozápadní“ dovolila si s nimi přitom zahrát jako s malým, hloupým dítětem! Nebo kdyby tam byla takhle slavnost Božího těla, vyrukovaly k ní ozbrojené sbory měšťanské a záhřebský dr. Klaudy by jim začal komandovat maďarsky! Takové porovnání teprv nám jasně ukazuje, jak jsme my už politicky „zralí“. Jak dobře mají naše časopisy, když užívají denně několikrátě fráze „o zcela *neobyčejné* umírněnosti“ našeho lidu.

Ovšem — my máme výtečné vůdce, kteří dovedou lidem zatočit. Někdy se arci také u nás ozve něco jako vlastní vůle, zahlesne i nějaké vzpurné slovo, jako například o poslední paradě měšťanských sborů prý chtěly si některé kumpanie přímo vynutit, aby se velelo jim česky, — ale dr. Klaudy by nemusil být „český vůdce“, aby tím nedovedl zatočit. Pohrozil zkrátka těm vzpurným, že si nebudou smít při dešarži vystřelit, a bylo po revoluci. Krutý prostředek, tuze krutý, naproti nebohému „ozbrojenému“ měšťánkovi skoro až nehumánní, ale pomohl. Nesmít si o slavnosti ani vystřelit! Rozumím tomu citu velmi dobře. Pamatuju se živě na své dětství, když jsme si co drobní hoši opatřili nějakou kapsli, položili si ji na kámen, hezky oklepali a s tlukoucím srdcem už zdvihali kladivo — ne ne! o milión se mohlo přitom jednat, my bychom si byli přece klepli! Dítě je dítě.

Ale to je tak nějak ve vzduchu. Revoluční hnutí chvěje celým lidstvem a není jediného oboru, aby jím nelomcovalo. Naše dámy mohou být připraveny, že příští zimu spatří na českém jevišti toaletní divy. Vzepřelať se revoluce již i do roucha divadelních dam a nikdo věru dnes nemůže vědět, jakže to skončí.

V Paříži vypukl boj. Na jedné straně Dumas, na druhé Sardou, dva velikáni; každý má své žurnalistické voje, každý svá divadla k vojenským experimentům. Dumas chce divadlo „zjednodušit“. Dle něho příliš lpí dnešní jeviště na věcech zevnějších, na lesklé úpravě, dekoracích, drahých toaletách, a to prý básnickému dojmu škodí. Sardou zase chce nejen vše dosavadní podržet, nýbrž úpravu celou ještě zrafinovat, tak aby jeviště co nejúplněji se srovnávalo s lesklým životem. Když nějaký Montjoy pečeti na jevišti list, má mít na stolku obálky s M., ne snad s K. Když Fernanda osušuje sobě slzící oči, má na šátečku zřejmě být vyšito F., a ne O. S. - M. Když herec vystoupí s kloboukem v ruce, má být na přihnědlé podšívce klobouku napsáno jméno dle úlohy, a ne Bittner.

Bůhví jak to skončí. Tolik je jisto, že my půjdeme za stranou vítěznou; jeť francouzské divadlo pánem světa a „my“ ostatní divadla jen jeho otroci. Zvítězí-li Sardou, bude elegance na jevišti trvat dál, ba ještě se výšit, okouzlovat veškeré divačky a vymožovat kapsy manželů a otců. Zvítězí-li ale Dumas — ano, zde třeba se zastavit! Jaké to bude pak? Co se bude dít na jevišti? Co pak v životě?

Berlínský Ulk přinesl už ukázkou z divadelního referátu, jaký v případě tom bude se psát za příští zimy. Není pochyby, že pro naše referenty domácí je důležitě také zvědět, jakými cestami berou se dramaturgie a kritika německá, a sledujeme-li zde na ukázkou blysknavé myšlenky berlínské, že získáme sobě tedy díky žurnalistiky české.

Dejme tedy tomu, že například slečna P. hrála úlohu velkou a že v ní vynikla jak původním pochopením, tak pěknou toaletou à la Dumas. Svědomitý referent sledoval ovšem sice obě, toaletu kvůli novému směru přece ale trochu víc než to ostatní, a následujícího dne pak sobě přečte obecenstvo, jak následuje:

„...Slečna P. vypadala vzdor své skutečně pohnutlivě jednoduchosti rozkošně. V prvním aktu měla přilehavý živůtek z pytlového plátka, velmi vkusně kapkami pečeti vosku a konečky špagátovými dekorovaný. V aktu druhém vzbudila všeobecný obdiv zase kazajkou z červeného papíru

pijavého, ozdobeného výstřižky ze starých novin. Pěkně z jablkové slupky upravený náramek a klobouček slepičím peřím ozdobený doplňovaly půvabný ten kostým.

V třetím aktu objevila se slečna P. v obleku návštěvním, tak laciném a původním, že dobrý nápad její pomůže našim dámám k nové asi módě. Oblek ten skládal se totiž z ubrusu kávového, bohatě obsazeného krajkami, jakých se v lepších kuchyních našich užívá na ozdobu skříní s nádobím. V bohatých vlasech naší umělkyně lesklo se několik bílých fízulí a ruce její, vápnem až přes lokty natřené, činily dojem, jako by byly v rukavičkách à la Sarah Bernhardt. — V rukou měla slečna bukýtek z papírových kytic, jež jí byl jistý urozený ctitel její sám sestříhal. Všeobecné ah! ozvalo se však obecenstvem, když slečna P., opouštějíc salón, vzala na sebe mantilu z obyčejné manilové látky záclonové, prostě zhotovenou vystřížením kulatého otvoru. Kypré formy slečniny vynikly rouchem tím nevýslovně luzně.

V aktu posledním byli jsme ale překvapeni znovu: spatřili jsme slečnu P. v domácnosti. Měla na sobě župan věru důmyslný, sešpendlený z několika čísel Prager Zeitungu, a kdo dobře pozoroval významné pohyby, jež prováděla kapesním svým šátkem, poznal zajisté, že to byl jen jednoduchý ubrousek papírový. — Jak se nám z hodnověrného pramene sdělilo, stály veškeré ty toalety něco k šesti zlatým.“ — — —

Ovšem se hlásí teď — a to z Anglie — ještě nový směr třetí. Angličtí puritáni totiž navrhují, aby na našich divadlech zavedl se způsob starořecký, „ženské síly“ aby byly z jevišť vyloučeny a jich úlohy aby byly prováděny mladými muži.

Vypadá na první pohled hloupě nápad ten. Ale není tak příliš hloupý. Může-li se „někde“ dělat politika — bez mužů, může se také hrát komedie — bez dám.

△ *V Praze 7. září*

Pomník bratří Veverkových, rodáků rybitevských, neměl by stát na náměstí venkovském! V Praze, v srdci země a na náměstí nejpéknějším měl by se zdvihát obrovitý, krásný fontán, z něhož by šuměly proudy vodní dnem nocí, jako šumí proudy lidských dějin, a uprostřed něhož by stáli oba bratří rolníci vedle pluhu svého, — obraz českého národa. A kolem fontánu by mělo být malé políčko, na němž by ročně se rozvlnilo zlaté žito a modrý len, abychom my Čechové nezapomněli nikdy svého původu rolnického, své síly z lidu vyrůstající, z věčných, věčně nevyčerpatelných zdrojů přírodních se obrozující.

Jako jednomu národu znakem je mořský koráb a druhému útočná zbraň a třetímu kočovnický stan, je našim českým znakem pluh. Po celém světě je známa překrásná naše národní báj, že když vedl Libušin bílý kůň posly k oráči Přemyslovi, našli ho u pluhu bílými voly orajícího a bílý orel mu kroužil nad hlavou. Oráč byl předním mužem, nejvyšším hodnostářem českého národu, z rolnictva vyrůstala nám všechna světská moc, a knížata naše zůstala srdcem svým ráda připoutána k lidu svému oráčskému — „Raději se chci s českou selkou snít než královnou německou za ženu mítí,“ jak rýmuje Dalemil. A když na české, pilně vzdělávané půdě postupem přirozeným zakvětla i nejvyšší, nejsamostatnější vzdělanost ducha, český rolnický cep to byl, který vymlátil nepřátely duševní svobody a rozbouchnul vrata kovová, aby jimi národ, provždy již slavný, vešel do chrámu lidských dějin. A když pak utýraný, k smrti v bojích umdlený národ do věkového spánku klesl, žilo české slovo jako plaché ptáče ve brázdách našich rolí dál, kryla se česká píseň v haluzích venkovských sadů, a pje-li dnes nadšený básník o znovuzrození Čechů, obrací

se usazený zrak jeho vděčně zas k těm chudým a tichým, k těm snivým, drahým „chaloupkám českým“!

Ano, v těch žije Čech. V těch hlaholí ryzé české slovo, z něhož vykvétá celý krásný jazyk náš a roste a rozkládá se mladobujný zase strom našeho ducha. Na tom upřímném rtu venkovana chvěje se píseň ta, z níž vyklíčilo celé naše nynější, obrozující se umění české — české básnictví, česká hudba. Poslechněte si při žetí obilí v starém našem Prachensku „hlásání“ žneček, když starobylý nápěv jejich končí v „dodrženou“ notu, a náhle vám to k srdci sáhne, celé tisíciletí se před vámi rozevívá a pojednou porozumíte tomu, co je *českost*. Naslechněte v hrdém Plzeňsku dvěma třem slokám té divukrásné písně „Daleká, široká pole“, nad jejíž melodii nevynikla a nevynikne veškerá síla byt sebegeniálnějších skladatelů, a mžikem porozuměli jste *slovanskosti*, před vámi slunečným bleskem rozzáří se chrám budoucího umění a slyšíte již šumět velebný, úchvatný sbor slovanských duchů. — ❧

„Každé pole má dějiny své; kdyby se znaly proměny, jež je převáděly z ruky do ruky, osudy a city těch, kteříž na něm pracovali, měli bychom dějiny lidstva, jako kdybychom sledovali útvar jeho až ku středu země, měli bychom zas dějiny naší zeměkoule.“ Tak praví všeobecně básník jistý. Což by nám vše mohla vypravovat teprve ta pole a políčka česká, ba každá lícha polí těch! Co je v nich nezměrné práce, nezměrného utrpení, co ale v nich zase nadějí! Byť i národ poklesnul, a hluboko poklesnul, dokud má roli svou a na té roli pracovníky, — vždyť nad hroudou i nad její lidmi vane svěží „boží vzduch“ a svítí to „boží slunce“, a stále vyrovnávající příroda hojí zázračně rychle a z kořene vyvrací vše, co do těla vloudilo se zlého! A ta ruka, která pluhem hroudy drtí a pěstí junce krotí, má vždy zase dosti síly, aby pokořila škůdce a národ znovu vedla k slávě.

„Jisto jest, že vzdělanost lidská začíná teprve rolnictvím.“ — „Rolnictví je základem veškeré vzdělanosti, ale rolníci mají z toho nejméně výhod.“ Tak praví týž mudřec zase jinde. Ach ano! Dnes bychom my Čechové zajisté neměli vzdělaných takzvaných středních stavů, aniž četné zase již

inteligence, kdyby také novodobý ruch náš nebyl vyšel „zdola“, ze sedlači; a bude-li kdy naše šlechta vůbec proniknuta duchem vskutku českým, co možná prostým cizoty a prázdnoty, i ona obdrží ten dar „zdola“. A co měl a má náš rolnický lid z toho? — *Jest* vždy jako to pole: vydalo hojnou žeň a vítr pak po něm, po drsném strništi chladnou písni hvízdá a posměšné provádí reje. A *byl* vždy opakem slov biblických: on sil dobré a klidil zlé.

Kdykoli jsem na venkově šel kolem vesnického hřbitůvku, pokaždé jsem se zachvěl. Jeden ten hřbitůvek jako druhý: čtyry nízké zdi v pravých úhlech, prostá vrátka černá, uprostřed rudý kříž a kolem v řadách hnědé, obyčejně ani jmenem neoznačené hroby. Vždyť tu spějí jenom skromní, „prosti“ vesničané! Ejhle zde „matku zemi“ — „matrem dolorosam“ — chovající mrtvoly upracovaných, uhnětených dětí v truchlém lůně svém! —

Píšu to dnes o bratřích Veverkových? Zajisté — vždyť mluvím stále jen o nich! Práví se, že odhalen bude v čtyřmécítma hodinách pomník „vynálezčům ruchadla“ — přiznávám se, že nerozumím zcela vynálezu tomu, a věře ve výtečnost jeho, že mám jaksi za věc přirozenou, došel-li pluh v lůně národu tak eminentně rolnického také nejvyššího zdokonalení svého; že kloně se s úctou opravdovou před myslí bystrou a vynalezavou přece jen souhlasím s vysoce trefným výrokem, pronešeným včera v listech těchto: slavnost rybitevská že je vlastně slavným důkazem *uvědomělosti českého rolnictva*. A když rolnictva, tedy *uvědomělosti celého českého národu*.

Při každém slově myslím dnes na bratry rybitevské. Poznávám v nich, jak nám je životopis líčí, pracovní, bystré, nezištné, neskonale dobré, obraz pravý českého národu. A slyším stále ten fontán vysněný, jak z něho se valí a šumí proudy živých českých vod. Vidím kolem něho ročně se vlnit zlaté žito a modrý len, každým jarem vyrůstající a každým letem dozrávající nám na radost všech. A jako by nade vchodem veského onoho hřbitůvku dobře mohl stát podobný, ovšem obdobný nápis k známému bolestnému: „*Vos omnes, qui per viam*“... , takž by měl se na fontánu

tom skví zlatý, leskle vábný nápis: „Vy všichni, kdož zde cestou jdete kolem, přihlídněte a zřete, v čemže jsou prameny českého života a české síly!“

Smekejme před sedlačí svou. Ctěme českého rolníka. Chraňme si venkovský náš lid. Ztratíme-li jej, pozbude-li on své národní ryzosti, jsme národ ztracený. Je naším jediným, ale skalopevným štítem, pluhem naší budoucnosti; všechny jiné pluchy a štíty — „spíše vlkem pole zoráš a vrabcem ryby zlovíš!“

My všichni, kterým popřáno dosíci vzdělanosti širší, duševních zbraní rozmanitějších, hledme si českého svého venkovana, pracujme pro něho, braňme ho. Kdo učitelem a knězem, udržuj lid v ryzosti a čistotě jeho. Kdo spisovatelem a umělcem, přiváděj krásu českého ducha lidu k plnému vědomí. Kdo úředníkem, průmyslníkem, obchodníkem, pracuj poctivě k jeho blahu. Kdo učencem, hled, aby ze semene lidských věd přicházelo k nám čisté a bezpluché, co se do české půdy hodí.

Náš národ pluhotil odevždy, pluhofme my celou silou dál. Jsme ještě na počátcích; tak mnohé je před námi ještě zalehlé pole, jež třeba znovu zkyprít, tak mnohé pole šíře, dosud ani nedotknuté, do něhož třeba se teprv pluhem zakrojit.

Pracujme!

NÁRODNÍ LISTY 8. září 1883

Achich — kéž už píšeme rok 1900! Každého rána, když beru do ruky kalendář, abych věděl, ke kterému svatému se dnes modlit, zachvěju se zrovna hrůzou, jakže ten čas pomalu ubíhá. Ještě 18 let do konce tohoto století — osmnácte let — propánaboha, my Čechové vyvedeme za tu dobu asi ještě kouskú!

Totíž v politice myslím, v životě veřejném. Máme pro ten život talent naprosto zvláštní, všichni, do posledního — byl bych blázen, abych vyjímал snad sebe, a sebe jediného líčil naposled netalentovaného. Sotvaže zavádíme o veřejnost, už jsme něco vyvedli! A jediná spása je: nedělat nic, naprosto se vyhnout veřejnosti, žít a týť jen v soukromí. Proto se také nejspíš vzdám teď fejetonizování. Co podniknu, arci ještě nevím. Snad založím nějakou „Akademii na vychovávání slavnostních řečníků českých“ a vyplním tím mezeru skutečně citelnou. Nebo si zavedu handl s obnošenými hesly, historickými právy, deklaracemi, fundamentálkami atd. Beztoho jsem býval vždycky milovníkem starozitností. A snad mně také můj skromný kapitálek k tomu stačí: vždyť jsou ty věci teď za pac.

Ano, ano, to bude něco pro mne. Rozumím těm věcem a to je hlavní. Ba mám pro ně báječně bystrý zrak. Už před čtyřmi lety jsem si například dovolil přátelsky našeho „přirozeného vůdce“ upozornit, že jeho heslo „Nedejme se!“ více mu nesluší, že už z něho vyrost, že by si měl opatřit nové, ne ale zase negativní, nýbrž už pozitivní, a dovolil jsem si zároveň z vlastní své zásoby nabídnout mu heslo jedno zcela pěkné, nové a trefné: „Vařme kaši!“ Myslel jsem už věru, že moje nezištné nabídnutí naprosto tenkrát zamítnul. On si je ale jen trochu dlouho rozkládal. — Když si tak pomyslím, co by si teď chudáček bez mé pomoci začal! Ale já to neříkám ze žádné chlouby.

Vždyť my Čechové podporujeme jeden druhého, staročech mladočecha a zase naopak; kam bychom také došli, když se na nás takto hrne celý svět ostatní? A já se milerád přiznám, že jsem našemu „přirozenému vůdci“ také za ledacos vděčen. Například za ten myšlenkový blesk, kterýmž v Pardubicích ozářil minulost českou, bitvu bělohorskou. Jak trefně přirovnal tehdejší přední politiky české k těm našim „nerozvázným mladíkům z roku 1848“! Těch dvanácte pánův tenkrát na náměstí Staroměstském popravených počítalo dohromady — co do stáří — ovšem asi devět set let a kronikáři vypravují, jakže se špalku koulela se jedna šedivá hlava za druhou; ale tenkrát se lidé nejspíš nevyvíjeli tak rychle jako my teď. Teď když je politik šedesát let stár, může o sobě říci, že je „už padesáte let činným“, a nejen to, on může směle i dodat, že za celé to půlstoletí vyhýbal se politickým úspěchům s úspěchem rozhodným! To není maličkost.

Pakli se tuze nemýlím, způsobili nerozvázní oni mladíci z roku 1620 celý ten šramot kvůli jakýmsi takzvaným historickým právům českým, dále proti zavádění němčiny, proti uvádění jezovitů atd. A prohráli. Historická práva šla přece vandrem, němčina se přihrnula, jezovité opanovali. Tak nač ta nepředloženost! Podobného výsledku domůže se moderní pokročilé státnické umění české už bez rámusu a hladce.

Přijde na pravé pojmutí věcí historických a k tomu je potřebí talentu. Jeden jej nemá, druhý jej má. A někdo ho má zrovna nadbytek; říkáme mu pak vyvolenec a miláček přírody. Takovým je například vyšehradský pan probošt Štulc. Již před třiceti lety kolportován znamenitý jeho výrok: „Kdykoliv pohlédnu na Bílou horu, polijou mne slzy radosti.“ — Nelichotím, ale tento vyšehradský výrok zdá se mi být ještě geniálnější než výrok pardubický. To je už naprosto dokonalé pojmání věcí českých. Tak, ano tak pohlížeje již na celou svou českou minulost! K místům, kde jsme byli my Češi bití, obracejme se se zrakem vděčným a radostným; od míst, kde my jsme natloukli jiným, odvracujme se s trpkostí a ošklivostí. V čemž nás milostivé nebe račiž posilňovat.

Bez zcela obzvláštní pomoci shůry bychom toho beztoho nedokázali. Nejsme všichni vyvolenci a nemáme všichni talent. Arci — co je talent? Snad také nemoc, o níž lékaři dokážou, že ji způsobuje ten a ten druh bakterií. Už prý dokázali, že i erotománie (přílišná náchylnost k lásce) pochází z těch zvířátek, a sice z druhu „bacillus micrococcus“, a že se dá těmito erotománie i naočkovat. Až najdou lékaři tedy bakterie politické, dovedou nám snad naočkovat také politický talent, totiž konzervativnost, klerikálnost, pokrokářství — ne, pokrokářství ne, bakterie pokrokářské odevdají se policii, „zur weiteren Amtshandlung“. A pak to bude na té české půdě skutečně vypadat jako na nějaké spořádané, úrodné vinici. „Vinice“ — tuze dobré slovo! Už teď vypadáme jako vinice. Krok za krokem bidýlko, samé bidýlko. Réva ovšem ještě u těch bidel schází.

A pak bude arci všeobecné a veskrz vzorné porozumění, jak minulosti, tak přítomnosti české. Ti „hrdinové“ a „velikáni“, z nichž skládá se ta historická, takzvaná „česká sláva“, objeví se nám pojednou v celé své nahotě a holé bezcennosti. Ano i takzvaní „buditelé a křisitelé“, kteří během posledního věku volali český jazyk z hrobu, hodí se k „nerozvážnému“ haraburdí. Načpak ho volali, když je němčina lepší! Vždyť už je snad i čas, abychom přemýšleli zcela vážně, je-li zapotřebí češtiny ještě vůbec! Teď, když „už je existence zabezpečena“.

Copak se stane asi pak například s pomníkem Jungmannovým? Nezmerčili jste ničeho na něm? Pozoruju Jungmanna už delší dobu a věru — já se nemýlil: náramně se změnil! Zpočátku byl tak leskle úsměvný, tak zářivý — nu ano, pěkné místo, trvalé jak se zdálo zaopatření slávou, mohl být spokojen. Ale krátká čtyry leta a drsné naše podnebí změnilo ho nadobro. Četní naši pochlebníci říkají ovšem, že ho pokryla patina, aerugo nobilis; ale já povídám, že je to strach — nic než praobyčejný, šedivý strach! Jen se podívejte, jak se choulí, jak zapadá stydlivě do ramenou, jako by chtěl říci: „Uf“ — čti životopis, on říkal „uf!“ — „to jsem tak nějak na světě zbytečný!“ — ostatně mu takové poznání slouží jen ke cti.

Achich — kéž už píšeme 1900! Ta věc je ovšem vlastně takhle: ono není ani pravda, že máme letos 1883. Profesor Sattler dle některých herodiánských mincí dokázal, že Ježíš, ukřižovaný 7. dubna 783 po zbudování Říma, narodil se 749 po zb. Ř.; že berouce tento rok za první rok letopočtu svého, máme tedy počítat a psát letos už rok 1888. Tím bychom my Čechové získali arci pět let. Zaplať pánbůh za ně, ale otázka — měli bychom si pak tedy přát, aby odpadlo těch právě minulých, posledních pět let, nebo těch pět let teď po sobě budoucích? A pak vybývá do plného století pořád ještě dvanáct — příliš, přespříliš mnoho na vyvádění „kousků“!

To nastávající pětiletí může být pro mnohého náramně zlé. Zvláště dostanou-li se, jak doufáme, naši „rozvážní“ politikové čeští k moci. Za „nerozvážný“ úvodní článek pět kartouzských let. Za „nerozvážný“ fejeton, jaké já tak někdy psávám, — občan Piperger.

Co dělat! Jindy bych byl křičel: „Dejte mi popravčího Čecha — Čecha chci!“ Teď bych mlčel. Ještě v posledním svém okamžiku bych zkroutil slastně oči a skončil bych blahými, z plného přesvědčení se řinoucími slovy: „Vždyť máme k německým krajanům svým povinnosti a ohledy!“

△ V Praze 13. října

Smutná je duše má! Ono to přece jen je asi pravda, že vše, co v Čechách dobrého, učinili Němci, věda, umění — ach to vše že je jenom z nich a jejich.

V městě Mostě právě vyšly „Gedichte von K. Bernth“. Když jsem ty gedichy otevřel, jako by byl hrom do mne udeřil — ne, ach ne! — spíš jako by se bylo přede mnou dosud nevidomým náhle otevřelo celé moře světla — blahý kraj lidského poznání — ráj rozumu, ráj srdce. Veškeré básně novy, pranovy: *kuchynské recepty* ve verších a v slokách!

Když si člověk pováží, že člověk všechno ve světě vaří, peče a jí a že každý člověk jednotlivý má téměř při každém jídle svou zvláštní chuť, svou nuanci, — jaké to nové, světově nedozírné pole pro vzlet poetický; co tu příležitosti pro každou individualitu básnickou!

Co my nebozí, droboulinci poetkové čeští se napachtíme po nových básnických zdrojích! Hledáme je v bibli a védách, na Nilu a Gangu, v tisíciletých mýtech slovanských a v hloubi české duše — a zatím: „Sieh, das Gute liegt so nah,“ jak říkáme my vzdělanci à la Rieger.

Nu — co platno! Ale — když nemáme dar vynalezavosti, mějme alespoň dar chápavosti a svět ať neříká, že myšlenku chápeme teprv někdy za sto let a na čin že se nevzmůžeme ani! Před týdnem vyšel z města Mostu popud, opakuju: teprv před týdnem — a ejhle, zde po něm již *dílo české*:

SKOPOVÉ S MARJÁNKOU

Vezmi maso skopcem dané,
„vysoký ocásek“ zvané
čili „šrůtka“; je to zkrátka
od žebírek vzatá částka.

Vem též brambory ze sklípku,
česneku vem stroužky dvoje,
jíšku z hovězího loje,
vonné marjánky též žďibku.
A teď kuchařka nechť hledí,
ať se masu v teple daří,
pak ať polívku z něj scedí,
brambory v ní poovaří,
a pak — ale nepospíchej! —
zapraž, znovu vše to smíchej
s masem — v krásné snaze tejně,
by vše vřelo v chuti stejné.

Pochutnáš si: v mísy lůně
rozloží se oblak vůně.

Nevím ovšem, zdali se mi podařilo klokotavému svému citu, celé té bouři své myšlenkové, dát zde výrazu náležitěho. Zním dobře, že v jednom okamžiku básník se v horoucím zanícení oplodí, v druhém pak teprve, a sice v okamžiku úplného již klidu, že smí přistoupit ku tvorbě umělecké. Ale já nechtěl nechat horoucí ve mně žár dříve hasnout — jak to ve mně vřelo, tak jsem to podal, dobře věda, že vystydlé skopové nestojí za nic.

V duši básníkově má se to však s lyrickými písněmi jako s hříbky v lese. Když najde babička hříbek jeden, hledá hned někde vedle jeho „bratříčka“ — a sotvaže z duše mé vytryskla píseň jedna, ejhle již za ní tryská:

HUSÍ KREV

Jsem Čech, můj znak je lev!
Jsem Čech, chci krev, jen krev!
Však moderní Čech jinak na to musí:
Čech moderní když krev chce, chce — krev husí.

Ta lahoda, ta chuť —
ach srdce, klidné buď!
ať mluví jen, kdo zkusí!

Vem po třech krejcařích krev ze dvou husí
 a měj se k činu!
 Na kastrol másla čerstvého tři loty dej,
 pár k tomu kmínů,
 a cibulinku pěkně nakrájej,
 ať jemná je, droboulinkatá.
 Když pak je cibulka už „zlatá“,
 (jaký libý zjev!)
 dej tam tu hezky rozmačkanou krev.
 A když se to už, jak se říká „dělá“,
 by nezůstala krev snad přec zas celá
 a nevypadala jak hlíny kousky,
 dej ještě trochu nastrouhané housky.
 A má-li to pak příliš suchou líci,
 dej dobré polívčičky k tomú lžici.

A — ah! To mne tenhle ten druh poezie ještě namáhá!
 Není také divu, každý okamžik volat skrz dvěře na kuchařku:
 „Jakpak je to?“ — „Nu tak počkaj! —“ a já mám mezi tím
 frkajícího, tepajícího Pegasa držet na uzdě! Až člověka
 ruce bolí!

Zato arci, když si člověk pomyslí na lehce spojující vtíp,
 na smělou fantazii básníků — co tu bude nových jídel,
 nepoznaných chutí, netušené lahody! Nikdo pak už nebude
 smít šosácky naříkat na neplodnost snah básnických, umění
 prosákne se veškerým životem, poezie vnikne nám až do
 žaludku. Šťastné generace příští!

Budeme šťastni, budeme spokojeni, mírní a například
 pro politické události nebudeme se ani dost málo zlobit. Já
 už teď jsem mírný, cítím to. Jenom jsem se trochu pousmál
 — vidíte: takhle! —, když jsem četl, že pan profesor doktor
 Randa nechtěl českým studentům trpět, aby němčinu nazý-
 vali jazykem „cizím“, že to zkorigoval a nazval ji jenom
 jazykem „jiným“. Vždyť má pravdu! Můj bože, jak teď
 přicházejí staré anekdoty zase ku cti — ale to proto, že je
 v nich mimo vtíp také vždy po zlatém zrnku pravdy! —
 Synek se ptal otce, jakáže je to řeč, ta němčina. „Vidíš,“
 poučil ho moudrý otec, „nic lehčího pro Čecha než mluvit

německy. Ty chceš například říci „pec“; nu tak řekneš „Ofen“ a už je to.

*A tak je to s ostatními slovy:
vše holt se zrovna tak, jenže holt jinak poví —*

končí ta povídačka stará a dobrá. — Ano, ano, němčina je jenom jazyk jiný — rozhodně jiný.

A jenom jsem se pouсмál, když jsem četl teď ty nové české strachy před nejbližším zasedáním říšské rady. Máme s tou říšskou radou arci kříž, naši poslové jsou v Praze plni kuráže, a jakmile přijdou do Vídně, — nu vždyť víme! Ale je tím jenom vinen Jan Václav Myslbek, český sochař. Má pro vídeňskou říšskou radu zhotovit „Stálost v smýšlení“ a „Oddanost“; zhotovil ale teprve „Oddanost“. Mohou naši poslové tedy za to, že nevědí, jak vypadá „Stálost v smýšlení“?

A item jsem se jenom pouсмál, když jsem četl, že česká fakulta medicínská nemá práva na české děti z českého nalezince. Je to arci mrzuté, ale co dělat!? — nezbyvá než „sich strecken nach der Decken“, jak říkáme my vzdělanci à la Rieger. Chladně počítat! Dejme tomu, že schulvereinské školy spotřebují ročně 50 000 českých dětí, německá fakulta medicínská ročně 3000 českých nemluvňat, Vídeň například ročně 7000 českých učedníků atd. atd., — řekněm ročně 100 000 dětí pro německé účely dohromady. Přitom ovšem potřebujeme pořád dál určitý počet českých dětí také pro sebe. Co z toho následuje? Že se prostě musí výroba českých dětí zvýšit, to z toho následuje!

Jak to udělat, arci nevím. Mám sice myšlenku —

Ale cítím, jak se mi krev žene ze srdce vzhůru — jak se mi tváře zapalují — hoří — Nepříjemný pocit!

Abychom to honem nějak zamluvili — poslouchajte, páni statistikové, je to pravda, že měsíc říjen je na svatby nejbohatší? Po něm že přijde hned duben, na třetím místě že je listopad, na čtvrtém teprv máj, na nejposlednějším únor?

To mne nesmírně zajímá — poslouchajte!

△ V Praze 20. října

Jakmile řeknu, s čímže dnes chci začít, zavzdychne si každý: „Ten zas bude hubovat!“ Chci začít o nejnovější módě, o nejmodernějším šperku našich dam. Naše dámy nosí teď totiž co okrasu — pavouky; ze stříbra a ocele. Opakuju: pavouky, nebo pauky, nebo babouky, nebo jak si to kdo vyslovujete. Vyvedené v přirozené, polopřirozené a nadpřirozené velikosti, zcela věrně a úchvatně pravdivě.

Nu a vidíte — já ani muk! Božítku, nač bych se přemáhal, přetvařoval a neuznal, co je vskutku krásné! Kdybychom si všichni my mužští — kolik je nás miliónů? — rozlámali pyšné hlavy své, řekněme to upřímně: příhodnější, výmluvnější ozdoby dámské, nežli je pavouk, nevylomíme z nich věru jaktěživi!

Jaký to dojem, když člověk pohlédne na dámský klobouk a tam, zrovna nad spánkem, sedí obrovský pavouk křížák, s břichem nafouklým alespoň jako vlaský ořech! Jaká to lahoda, když zrak náš sklouzne přes bílé čelo, milostný nosík, korálová ústa a laškovnou bradičku dolů a na coul pod bradičkou spočine na pavouku kováříku, dlouhanskými nohami stojícím tu široce jako přes celou dlaň! Lidská řeč věru že nemá ani dosti výrazných slov, aby vyznačila celou něžnost dojmu. Pavouček jako andílek, osmi nožičkami „stanká“ na místečku svém, dvanácti očičkami „kukučkuje“ laškovně do světa, a zadeček jeho je s předečkem spojen tak nevýslovně, tak lajtnantsky štíhle! Nemluvě ani o jeho chlupech, ostnech a štětínách, o té čarovné bradavičce vzadu na milém tělíčku jeho!

A ten hluboký význam myšlenkový! Co říká Theophrastus? „*Právo* je jako *žena*.“ A co čteme o tomtěž právě zase v české Rýmovní knížce z roku 1626? „Sekundus mudřec otázan jsa, co by bylo *právo*, dal podobenství na

pavouku.“ Tedy: žena = pavouk! Načež ale tatáž Rýmovní knížka pokračuje dále v přirovnání svém, řkouc: „Co mdlého přijde, v pavučině uvázne; ale silná moucha díru prorazíc dále táhne; hned pak pavouk hledí tu díru znovu zahraditi.“ — Jen jdi si, jdi, hrdopýšku, který jsi pavučinou na tebe na Příkopech hozenou prorazil, — o mužské mouchy není nouze, však ona přijde nějaká „mdlá“!

Celou knihu bych dovedl o těchto zdobných pavoucích napsat. Ale ještě jsem je dost neprostudoval. Ještě nevím, jsou-li ti stříbrní také „různého pohlaví“ jako v přírodě. Mají-li mládata živá, která se po těle hned rozlezou, nebo kladou-li například do krčního důlku své dámy zatím jen vajíčka. Jsou-li mladí nebo staří — ale myslím věru, že jsou už samí dorostlí, staří, takže i my lidští „staří pavouci“ máme naději, že se nám — chcí říci, že si nás nějaká pěkná ženská pověsí ještě na krk.

Nehledím ani k praktické stránce nového toho šperku. Ulomí-li si pavouk například stříbrnou svou nožičku, nemusí s ním majitelka ani k stříbrníkovi. Počká, až pavoučkovi nadejde doba, aby si výročně svlékl svou kůži, a pak si obratně to zvířátko dle zákonů zcela přirozených nahradí scházející mu částku už samo. Ale co musí každého na našich dámách při tom upřímně potěšit, je jejich přilnutí k přírodě vůbec. V posledních letech nosily a nosí samou jen přírodu: žabičky, ptáci, netopýři, sovy, ano i stříbrná prasátka už se vystřídala na vkusných šatech jejich. Mimo falešné vlasy, falešná ňadra, falešné boky, falešná lejtka atd. jsou naše dámy věru už samá, ale samičká příroda!

A prosil bych je pro to pro všechno, aby na pavoucích „nezůstaly ještě stát“! Upozorňuji jejich nyní tak zbystřenou krasochuť také ještě na jiná zvířátka, jmenuju zatím jen stínky, šváby, rusy, škvory, berušky či „sviňky“, stonožky, škrkavky — samá zvířátka zajisté zdobná!

Jak luzně se to pak zahemží na plesích! Jak rušně a pestře se to rozleze po všech místnostech divadla! A jak to bude vypadat v projektovaných nyní „hotelích pro dámy“! Zrovna „hýbat“ se bude takový hotel!

A nestačí-li dámám zvěřena živoucí, upozorňuju je na

přebohaté, přímo netušené formy tvorů dávno sice již vyhynulých, ale zachovaných nám v kamení, uhlí a písku. Načpak máme v muzeu svém oddíl paleontologický? A pročpak by předně krásnější část naší společnosti neměla těžit z přeskvělého daru Barrandova?

— — — — —
Jáchym Barrandel

Zavadil jsem o jmeno Barrandovo — a péro mi kleslo.

O tom muži vznešeném ovšem se nesmí psát hravým způsobem fejetonistickým!

Veškeré časopisy naše mají úkol, aby význam učence toho naprosto neobyčejného, toho kavalíra cizince a velkomyslného přítele českého národa, uvedly v plné a trvalé vědomí národa toho. A učenci mají povinnost, aby nám podali životopisný jeho, velký a spravedlivý obraz.

Znal jsem ho od nejtěplejšího mládí svého. Hned tenkrát — jest tomu tedy hezky dávno — činil na mne dojem muže již starého, což způsobila asi jeho lysá hlava a jeho vážnost a opravdovost.

Byl vysoké, přímé postavy; teprve v letech nejpozdějších, ale spíše studiemi než stářím, šíje jeho se poněkud naklonila, tělo však zůstalo přímé, krok jeho pevný a rychlý. Nejnovější číslo Vesmíru přineslo jeho vskutku věrnou a zdařilou podobiznu.

Líc Barrandova, výrazuplná, nevýslovně klidná, měla cosi velebného. Vídal jsem ho od dětství svého po mnohá a mnohá léta den co den, mluvil s ním často, ale úsměv na tváři jeho, třeba jen lehýnký, postihl jsem jen málokdy. Podnes, kdykoli sobě myslím muže naprosto opravdového, cílů svých sobě plně vědomého, myslitele velkého, tane mi na mysli tvář Barrandova. Znam rasy Jungmannovy, vidím před sebou tvář Palackého, byl jsem s to v Universitní knihovně přes vypůjčenou knihu svou po celé hodiny hledět v Šafaříkovu klidnou, jakoby ze žuly vytesanou tvář, kdykoliv ale se vmýšlím v duševní práci velkých mužů těch, co do hloubky jich, do ohromující váhy, vždy mi znenáhla se na mysl vynořuje hned také tvář Barrandova, až skví se v stejném lesku a stejné síle. Jsou to tváře nesmrtelné

Mužové, kteří sobě obrali úkoly velké, kteří jsou sobě vědomi, že je jim každé a každé myšlenky jich, každé životní vteřiny třeba na provedení obrovité práce, mají výraz stejnorodý: na jich tváři trůní velebnost lidská.

Dojem ten naprosté opravdovosti a vznešeného myšlenkového klidu pocítil as každý, kdo Barranda poznal. Necht ho jen potkával na osamělých, kvapných jeho procházkách za městem, nebo mu byla popřána příležitost vidět Barranda v studijním domácím sídle jeho, upjatého do dlouhého, přílehavého kabátu šedého s nizounkým límcem a hlubokými kapsami, do nichž kostnaté ruce své schovával jako pro ohřítí se, písíciho u vysokého stolu, na němž stával také Jungmannův slovník, nebo protlačujícího se úzkými uličkami svých skříňových a hromadřových sbírek.

Avšak osobně znalo Barranda v Praze jen málo lidí. Nezúčastnil se nikdy zábav, pracoval od svítání, a teprve pozdě odpůldne vycházel na osamělou svou procházku nebo trávil nějakou hodinu v kruhu přátelském, aby zase pookřál z namáhavé své práce. Několik měsíců žil vždy v Praze, několik zase v Paříži, kdež měl své zatiší v postranní ulici poblíž náměstí sv. Sulpice.

Velkolepý výsledek životní jeho práce je dnes každému Čechu znám alespoň ve všeobecných obrysech svých.

— — — — —
Mám psát dnes fejeton nedělní, zábavný.

Nemusím se naštěstí omlouvat, že jsem věnoval také několik opravdových slov dobrodinci českého národu a též osobnímu dobrodinci svému.

Avšak — píšu fejeton nedělní —

Dvě bolesti mně přece způsobil Barrande. Vlastně jednu bolest a jedno spletení myšlenek, ale velké spletení.

Byl jsem zcela malý studentík, když jsem se vybral na prázdniny do Berouna k jakémusi Markovi, jenž byl ve službách Barrandových a pro tohoto pracoval a hledal v berounském okolí. Musel jsem být tenkrát ovšem velmi malý, neboť se pamatuju, že jsme se my mládež tam koupávali v Lítavce ještě „bez rozdílu pohlaví“, což bych byl později snad neučinil. Ale svou sbírku zkamenělin jsem si

přece již přivezl z prázdnin do Prahy. Vyložil jsem ji v kuchyni u Barranda a dal pak tohoto pozvat, aby se jí obdivoval. Vyšel, díval se a kývnul hlavou. „Přineste mně prkýnka z pokoje.“ Radostně jsem je přinesl a očekával s dychtivostí, co se stane. Rozložil kameny, dal pak jedno prkýnko mně, nesl sám dvě ostatní a šli jsme do jeho pokoje. „Tak!“ pravil, když jsem byl prkýnko opatrně položil na stůl, a kývnul rukou, že jako mohu už zase jít. Se slzami v očích jsem šel. — Zbyly mně ze skvostné mé sbírky všeho všudy dva kousky. Letěly ihned oknem ven do oujezdských městských příkopů. A díval jsem se za nimi s živou nadějí, že tam zabijou alespoň několik lidí. Bohužel nezabily.

A když jsem vyrostl, vyžrál a první svou sbírku básní tiskem vydal, nesl jsem ovšem exemplář také Barrandovi. Za několik pak dní mně řekl: „Nu — četl jsem a některé se mně líbily. Ale víte — básně psát, to není nic pro váš národ. Snad vám vaši kamarádi připíjejí teď šampaňským (Barrande si to myslel po francouzsku); chcete-li však národu svému opravdu prospět, nechte veršů a chopte se některé přísné vědy.“ — Byl jsem zničen. Tím jistěji, že jsem Barrandovi z plné duše věřil. Také jsem vskutku přemýšlel, do které vědy že se mám honem pustit. A od té doby jsem už přemýšlel několikrát znovu. Ale podnes jsem se nějak nerozhod, kterouže tedy vědu — —

— — — — —
Snad posloužím vědě až po své smrti. Bude to teď beztoho honba! Němečtí profesoři medicínští chtějí mít mrtvolky ze Všeobecné nemocnice a čeští profesoři je chtějí také.

Nejlíp asi bude, když se lékaři každého nemocného, hned jak přijde do nemocnice, otáží, od kohože chce být po smrti rozřezán, zda od Němců, či Čechů. Každý at učiní v tom smyslu hned a zcela dle své chuti tedy svou poslední vůli. To je věc jednoduchá a lze napřed uhodnout, jak dopadne.

Staročesi se dají co nejochotněji Němcům pod nůž, to se rozumí.

My mladočeši pak zůstaneme zase pro Čechy. My jsme beztoho už zvyklí, že se do nás vrážejí české nože.

Tělo bude takto tedy obstaráno. Až ale bude také bohoslovecká fakulta rozdělena na českou a německou a bude se jednat o to, komu odkázat svou duši, — to bude teprv kříž! Čert aby to pak rozhodl!

NÁRODNÍ LISTY 21. října 1883

△ V Praze 24. listopadu

Jako sen přeletěly ty národní dny přes mou hlavu. Aby mi byl někdo kdykoli za těch třicet let toužebné práce řekl, že dožiju, ale neužiju, že slavnost našeho Národního odhluší, odzvučí, aniž by zlatý lesk její dotknul se alespoň jediným paprskem mých skrání! Že nesprovodím slovem svým český lid až k odvírajícím se branám velechrámu jeho! Že nezasednu k první hned hře a nebudu o ní chvějícím se perem podávat zprávu! Že ale přece jen nebude dojem toho strádání tísnivý, umoňující. — Ano, ano — třicet let jsme s ním už prožili, s tím svým divadlem Národním, ono bylo podstatnou částí veškerého našeho života, vzpružovalo naše myšlenky, hrálo naši hrud, kouznilo úsměv na tváře naše, dojívalo nás až k slzám — co na tom, přibude-li k tisícovým dojmům jednotlivcovým ještě dojem jeden nebo odvané-li mu jej dech náhody někam za hory! Vždyť do divadla snad přece vstoupím, nu a pak si je „slavnostně odevru“ pro sebe a podám třeba o činu tom ctěnému obecenstvu patřičnou zprávu. Hlavní věc je: mít je, to Národní divadlo, a my je už máme!

Stál jsem v neděli večerem u okna a tiskl čelo na jeho pláště sklené. Před vnitřním zrakem mým se klenuly a vyšly velebné štíty našeho divadla a myšlenky přebíhaly jeho šerými obrysy a jako by hladily každou tu jeho zdobu, již sobě chtivá paměť naše byla vštípila pro dobu celého života. Chtěl jsem se vpravit do vznešené dumy, do zcela neobyčejného, opravdového nadšení, ale nálada ta se nedostavovala — zdálo se mi, jako by jen smavá záře hrála po sloupech a sochách, jako by z lyr Lumíra a Záboje linuly se veselé zvuky, jako by Múzy kolébaly do tance hlavy a údy a Chrudoš se Štáhlavem z kamenných prsou svých přes šepotavou Vltavu vysílali stříbrné písně. Upínal jsem mysl na

opravdovou postavu dramatu, ale postava ta se mi rozplývala a místo ní usmívala se na mne hra veselá, s komickou maskou v ruce.

Teď asi — myslil jsem si — a přikyvoval spokojeně hlavou — je kolem divadla už plno lidu. Hukot jich radostí prochvělých rozprav mísí se s rachotem přijíždějících povozů a nese se bouřně k nebesům. Jak veselo je asi mezi tím lidem!

A teď jsou už všichni šťastní uvnitř a opona se za hudebního hlaholu zdvíhá. Pramaminka Libuše sprovází první krok nás pranemluvňat písněmi — hodná, pravá česká pramaminka! A nato vztáhne věstnou ruku svou a zaprorokuje nešeným hlasem: „že drahý český národ její krásných dnů se ještě dočeká!“ — Pak prý jsme politicky nepokročili, my český národ, když takového něco se nám smí už zcela veřejně slibovat!

A zítra přijde poprvé Saloména s výborným naučením pro pány manžely, že je v tom nerozum, chtít být žárliv.

A pozítří myslím podnikneme už Zkoušku státníkovu. Snad trochu brzy, ne? Divadelní pan referent třeba řekne, že jsme na ni nebyli ještě dost připraveni, na tu zkoušku. Že co státníci ani v komedii ještě neobstojíme.

A pak —

Náhle jako by se byl vtom oblak přesunul přes protější dům — oblak zvuků! — Naslouchám — zpěv, opravdovský zpěv! „Kde domov můj“ — houfně, pod širým nebem kdesi zpívané — jako před dvaceti lety, když jsme byli ještě mladi! — Co se to děje? Copak jsme „nepokročili“?

Smeknul jsem, to se rozumí, zcela upřímně. To bude teď pěkná mela! Co platno nám teď dokazovat, že zpěv se ozval jen z okamžité, zahajovací nálady slavnostní! Že byla nešťastnou náhodou také právě neděle, tedy dobrý oběd, a už starý Veleslavín že řekl: „Čechové tehdaž zpívají, když se najedí.“ Marně — ach marně naši přední političtí vůdcové (čti v té příčině staročeské časopisy) dokazují pořád a pořád slavné vládě, že český národ je od úplné spokojenosti vzdálen ještě několik set poštovských mil, darmo chrabří ti vojínové národní činí vládě opozici tak

tuhou, tak vzdornou — naši nepřátelé mají teď vyhráno, po celém světě se rozltnou telegramy: „Čechové jsou zasypáváni koncesemi — Čechové vyhrávají na celé čáře — po Praze proto zpěv, šumot, veselost, jásání!“ — Kdopak nám chudákům bude věřit, že ne!

Povídám tedy v ten nedělní večer smutně k sobě: „Ne, ne — tenhle zpěv nebude našim pánům vonět!“ — A voněl? — *nevoněl!*

Ale v tomtéž okamžiku jsem udělal radostí v myšlenkách kotrmelec. Nad naší mateřtinou, nad tou duchaplnou, zkoumavou, hlubně myslivou, zářně vynalezavou češtinou. Vždyť my Čechové jsme přece jediným národem ve světě, který dovede říci, že mu zpěv „voní“ nebo „nevoní“! A vždyť je tomu věru už brzy tři stá let, co náš Komenský napsal: „Zpěv jejich voněl kadidlem“ — a jakpak je tomu dávno, co učený Němec dr. Jäger teprve jal se rovněž dokazovat, že tóny mají svou vůni, tenór že zapáchá zcela jinak než alt, trylek že lze dle čichu výborně rozeznat od staccata a housle že vydávají zcela jinou vůni než fagot? — čtyry měsíce — opakuju čtyry mizerné měsíce!

Nu — já proto doktoru Jägrovi slávy neubírám. Jsem přesvědčen, že ta čichová nauka jeho zrovna tak slavně se osvědčí, jako se osvědčují jím vynalezené košile z ovčí vlny, jichž dle nejnovějšího výkazu pan doktor prodal dodnes už přes 400 000. Ale nerad bych, abychom my Češi přišli přitom o prvenství svoje.

Upozorňuju na tu novotinu předně tedy naše pány divadelní recenzenty. Když je v tom našem Národním všechno a všechno nové, — ať je také kritika!

Už se nebude mluvit jen o „hudebním sluchu“, nýbrž také o „hudebním čichu“, opery užijem nejen ušima, nýbrž i chřípěmi, a odkašlávání si a vysmrkávání se p. t. obecnstva, „když má velká árie přijít“, bude mít *konečně* svůj pravý smysl!

Dejme tomu, že se bude dávat například *Trovatore*, částečně v novém obsazení. „Referát budoucnosti“ bude tedy znít — recte „páchnout“, jak následuje:

„Třetí pohostinská hra slečny A. přinesla nám opakování

Trovatora od Verdiho. Bylo by věru těžko nalézt v operním našem repertoáru něco očuchanějšího, než je toto dílo jarmarečního italského voňavkáře; ale host má právo své a smí si volit. Je nám však líto, že o slečně A. co Leonore nemůžeme dnes změnit soud již dříve pronešený. Její soprán působí na nosové nervy zrovna jako ostrý šňupací tabák. České pořekadlo dí: „Host a ryba třetí den zavání“, a to pořekadlo má věru pravdu — nemůžeme slečně pomoci. Sprovázející ji Inez, slečna B., také arci neučinila dotýčné scény snesitelnější; ačkoli zpívá jen několik taktů, přece jsme měli tentýž nepříjemný dojem, jako když si člověku sedá moucha na nos. — Zato jsme si upřímně povoněli na naší Azuceně. Jen pravdě svědectví: alt slečny D. je jako růže; jeho vůně je vonnosti nevystižitelné, omamující; dlouho jej poslouchat, a umřeš, jako ta Freiligrathova dívka umřela z vůně květin, nebo si alespoň odneseš bolení hlavy. Skvostná síla! Leží to před nosem, že hlas pana E. nestačí na tak vysokou partii; také skutečně veškeré vyšší tóny, při nichž si pan E. pomáhal kozmicí (fistulkou), zasmrádaly co nejrozhodněji. Jen více ještě pilnosti, pane E., abyste brzy dozrál; nedozrálý chmel má také vonnosti málo! Talent máte. Že ale přezrálost může činit dojem ještě nepříjemnější, přesvědčil nás pan F. svým Fernandem; — nic platno, pan F. voní už zvířinou. — Večer toho použilo také ředitelstvo, aby nám jakožto Lunu předvedlo jakéhos pana G. Slavné ředitelstvo nevyniká příliš jemným čichem, toho je důkazem opět tento pan G. Sotva jsme v prvním aktu k němu přivoněli, řekli jsme ihned: Ne, pane řediteli, toho nám nepověsíte na nos — ó ne! A veškeré naše obecenstvo, jak známo velmi tenkého čichu, bylo stejného s námi mínění; po celém divadle nebylo jediného posluchače, aby nebyl měl nos s dirkama dolů. Dle Jungmanna to znamená dopálenost. — Ansámby byly však dobré a nesly se vskutku někdy jako oblak apatykářského prachu; zvláště orchestr vydával ze sebe zápach líbezny. Až na ty plechové nástroje v 2. aktu — to byl po tři celé akty puch, že mohla hůl v něm stát! Sbory byly výborné a trousily mezi posluchače vůni co nejpří-

jemnější, vpravdě kořenitou. Jen trochu víc myrhy do prvního sopránu — víc myrhy!“

Myslím, že jsem tímto dal příklad opravdu chutný a krásný.

Kritik by pak mohl v pravém slova smyslu svým miláčkům „kadidlo“ trousit, a páni operisté, kdyby nemohli některého pana kritika zrovna „cítit“, nebo kdyby jim jeho písmo právě „nevonělo“, měli by nejspíše alespoň proč.

Referent činoherní by mohl zase, aby měl také něco nového, mluvit například o barvách — „modrý Hamlet“, „žlutý Othello“, „růžová Julie“.

A referent choreografický čili baletní — ale ať si vybere sám, co se mu hodí! Já zde podal dobrý návrh a skromně se odmlčuju.